

Politiske Betragtninger med Blik paa Danmark og Holsteen

Nik. Frd. Sev. Grundtvig, Præst¹

[3]

I. Om Oprør

Rebellion

Came like itself in base and abject routs,
Led on by *bloody youth*, goaded with rage,
And countenanced *by boys* and beggary!

Shaksp.

Hvordan de Yngre maae være tilmode i denne urolige Tid, da Posterne knap kan gaae saa fort, at den ene Nyhed bliver kold, før den anden kommer, det kan vi Mid-Aldrende godt forestille os, som begyndte at lytte til Aviserne, da russerne beleirede Otschakov, og ventedes i Constantinopel, og som begyndte at læse dem selv, da *Tuilerierne* blev stormede, da *Belgien* var i Oprør, og da *Polen*, trods den mest haardnakkede Modstand, blev sønderrevet;² men det maa ikke forundre de Yngre, at vi dog derfor ingenlunde dele enten deres Forbauselse eller Begeistring; thi hvad der endnu er skedt, kan vi umuelig betragte som Andet end et Slags Gienfærd af hvad vi i vor Opvext saae lys[4]levende, da ikke Børn, men voxne Folk stod i Spidsen, og skiøndt der, desværre, er al Udsigt til, at Ødelæggelsen efterhaanden vil blive stor nok, ja, langt større end nogensinde, saa lade vi os dog naturligviis ikke blænde og bedaare af de glimrende Udsigter, Man vil aabne os paa Bjerge af Liig, over Strømme af Blod, under vilde 'Fryde-Skrig' af udbrudte Slaver. Vi har seet, hvad de Bjerge fødte, hvad de Strømme befrugtede, hvad de rasende Trælle fuldragde, og kan umuelig ønske at see det igien, maae nødvendig gyse ved Tanken om en ny Række af Omvæltninger, af Rædsler, og uhørte Misgierninger, som vi veed, maae slutte med et nyt og større Tyranni, end det vi sukkede under, da *Jetten*³, der altid opvoxer, hvor Ørnene flokkes om Folke-Liig, ei blot lagde Boien paa Slaverne igjen, men Jern-Aag hardtad paa hele Folke-Kredsen. Kun

umyndige Børn, og vankundige Voxne kan indbilde sig, at dette var blot et ulykkeligt Tilfælde, der rimeligviis vil blive det Eneste i sit Slags; thi lad dem, der ei troe noget Forsyn, længe nok trøste sig ved Tilfælde i de Enkeltes Liv; det er dog lige soleklart, at i Folks og Rigers Levnets-Løb er Intet tilfældigt, men alle de store Omskiftelser en sammenhængende Kiæde, det være sig i Skæbnens eller i Forsynets Haand, saa *der* er paa ingen Undtagelse at tænke, *der* er Virkningen uadskillelig fra sin Aarsag, eens under alle Himmel-Egne, og til alle Tider. Kiende vi endog kun lidt i Forhold/5/ til den gamle Verden omkring Middel-Havet, saa kiende vi dog Nok for at vide, hvordan det Romerke Verdens-Tyranni i det Hele var udviklet, Nok til, at vide, det var ikke Mangel paa Oprør, ei Mangel paa Lyst eller Mod til, med Friheds-Tegn i Skjoldet, at reise Pøbel-Banneret mod Arilds-Throner og Herre-Stammer, nei, det var Overflødighed deraf, som udtømde Folkenes Kraft, som opløste alle de indvortes Baand i Menneske-Samfundet, og gjorde saaledes alle til et Rov for Ørne-Folket, og omsider til et Tvistens Æble mellem kronede Tyranner.

Og betragte vi nu den nyskabte Folke-Verden, som vi kan følge fra Vuggen hardtad til Graven, see vi ikke da det Samme forberedes, den ene Tyran større end den Anden, udviklet giennem Oprør, til han kom, for hvem vi have gruet, men som vil glemmes over sin større Efter-Følger, hvis Time øiensynlig nærmer sig! Er Man kanskee saa ubekjendt f. Ex. med Frankrigs Historie, at Man tænker Oprøret, hvormed det forrige Aarhundrede sluttede, var *der* det første, eller veed Man, at Rækken af dem er lang, som af Tyranner før Napoleon, og Ludvig den Fjortende, og Ludvig den Ellefte, og Philip den Smukke, veed Man det, og kan dog tænke, at Oprøret i Juli-Dagene skulde blive det Sidste?⁴

Nei, det er aabenbar med Oprør, som med Krampe-Slag, jo tiere de komme, des kortere blive sædvan/6/lig Mellem-Rummene, og hvor de blive daglig Vane, kan Man kaste Graven; hvor en fortvivlet Pøbel farer op paa første Vink, og har Magt til at sætte sig selv eller hvad den vil paa Thronen, der er det aabenbar kun Abespil med Stats-Forfatninger, og forbi med Roligheden, undtagen naar Sværdet i en Jern-Haand svæver over Hovedet, og store Børn maae vi være, om vi kan glemme dette over de parisiske Skole-Drenges Ridder-Spil i Hunde-Dagene!

Sandelig, var det kommet saavidt overalt, som i Frankrig, da maatte alle retsindige Skribenter nedlægge Pennen, eller kun skrive for

Martyr-Kronen, og Fyrsterne havde ei andet fornuftigt Valg, end at nedlægge Regieringen, jo før, jo heller, eller beslutte sig til at føre et Jern-Septer, og lade det holde, saalænge det kunde; thi at selv vore Dages Franskmænd taale Trældom langt bedre end Frihed, det seer Man klart, ved at sammenligne de *første femten* Aar af dette Aarhundrede med de *femten Sidste*. Under *Napoleon* taalde Man jo ikke blot at *Valg-Loven* forandredes, men at *Valgene afskaffedes*, ei blot, at *Avis-Skriverne* holdtes i Ave, saa de ymte ei om det Mindste, der kunde mishage Herskeren, men at *Skrive-Friheden* aldeles ophævedes! Man taalde ikke blot, at Brevene blev synede, men at Speiderne lyttede ved alle Døre, Man taalde ikke blot, at det ene Hundrede-Tusinde efter det Andet, tit i Lænker, dre[7]ves til Slagter-Bænken, men Man kastede sig dybt i Støvet for Tyrannen, som den *Almægtige*, fyldte Luften med Glædes-Skriget: længe leve Keiseren! og brystede sig trindt i Landene, som den *store Nations*, der kun var lænket til Krigs-Gudens Triumph-Vogn, for nærmere at beskue hans Glands, og bade sig i hans Herligheds Straaler.

Men Gud skee Lov! saavidt er det dog endnu ikke kommet i Tydskland og hos os: vor Historie er ikke, som Frankrigs, giennem Aarhundreder en Række af Volds-Giærninger, fra Oven, fra Neden, og fra alle Sider, og vi have dog ingen virkelig Deel taget i det *Grund-Oprør* mod al *aandelig* Magt i *Himlen og paa Jorden*, som brændemærker Frankrigs Historie, saa trindt om *Øster-Søen*, hvor vi veed den ny Folke-Verdens Vugge gik, tør vi vente, den ilde tilredte Middelhavs-Farar vil finde en *Nød-Havn*, ja, fremforalt i *Danmark*, som vel i Stats-Historien maa kaldes *Moder-Skiødet*, tør vi sikkert vente, med Guds Hjelp, Samfundet skal findes mere uopløseligt, end nogen anden Steds paa Jorden. Ja, visselig er det en stor Trøst, naar Man kiender de forbigangne Tider, at Landene omkring Middell-Havet, som hørde til den gamle, i og med *Romer-Riget* forgaæde, Folke-Verden, er i den nyere *Stats-Historie* kun at betragte som Overgangs-Punkter i *Middel-Alderen*, hvor aldrig noget rigtigt Folke[8]-Liv kunde udvikle sig, fordi de fra Norden indvandrede Skarer blev Herrerne, og de gamle Indbyggere Trællene, og det Hele en chaotisk Blanding af stridige Elementer, som i en bestandig Gjæring maatte fortære hinanden. Det Samme er omtrent Tilfældet med den mærkværdige *Ø i Vester-Havet, eller Stor-Britannien*, thi vel hørde den ikke ganske til *Romer-Riget*, men det var dog Tilfældet med *England*, som kun ved *Angel-Sachsernes* Indvandring kom til at

spille sin udmærkede Rolle i den nyere Stats-Historie, og kun med Nød og næppe, ved et konstigt Machinerie, har indskrænket Giæringen, og trukket Ødelæggelsen i Lang-Drag. Det nordlige Europa derimod, som kun har sine gamle Indbyggere, og blev netop ved Folke-Vandringen sit uroligste Blod kvit, er aabenbar bestemt til den egenlige Skue-Plads for det ny, ved Christendommen udviklede Stats-Liv, og derfor skal hverken *Frankrigs* eller selv *Englands* Skæbne bringe os til at opgive Haabet om *Tydskland* og *Norden*.

Men fordi vi ikke opgive Haabet om, at Stats-Opløsningen i disse Egne lader sig forebygge, eller dog betydelig forsinke, tør vi dog ingenlunde dølgge for os selv, at *Tydskland* fra Arilds-Tid har været det naturlige Giærings-Land, hvor ogsaa *Slavernes* Tilkomst under *Folke-Vandringen*, har indviklet Forholdene, og at endelig Exemplet i de store Riger forholder[9] sig til de Smaa, som det i de højere Stænder til Almuen, saa Fare er der virkelig paa Færde alle-vegne, især da de herskende Tids-Ideer naturligviis staae i Forbund med den slette Praxis i de Lande, der har udklækket og opelsket dem. Vil vi derfor tænke at undgaae Skib-Bruddet og *fortsætte Reisen*, da maae vi være belavede paa Stormen, passe vel på *Roret*, at det ikke kommer i *Drenge-Haand*, eller bliver Gribbs-Gods, men forbliver i Styr-Mandens Haand, som veed betimelig at minke Seil, og at holde i *aaben Søe*, hvor et godt Skib taaler en god Dyst, uden at kuldseile.

Hvad der nu for Øieblikket synes mig *allernødvendigst*, er at vi betragte de seneste Optrin i Paris i deres rette Lys, og hverken med *Engelske* eller *Brabantske*, eller selv med *Tydske* Brillen; thi hvem der anseer Hundedags-Oprøret enten for berømmeligt eller forsvarligt, eller ogsaa kun i mindste Maade undskyldeligt, duer aabenbar slet ikke til at give gode Raad i Stats-Anliggender.

Det er blevet en slem Uskik i Verden, at kalde enhver Opsætsighed mod den for Øieblikket herskende Magt, som kvæles i Fødselen eller undertrykkes, et afskyeligt Oprør, men den der lykkes en roesværdig Opstand, og efter denne Tale-Brug er det jo i sin Orden at rose det sidste Parisiske Oprør, hvor afskyeligt det end er; men denne Tale-Brug, eller rettere den bag[10]vendte Tankegang, der har avlet samme, maa nødvendig forandres, hvor det skal gaae godt.

Istedenfor nu at indlade os enten i en philologisk eller filosofisk Undersøgelse om denne Tanke-Gang og Tale-Brug, vil vi oplyse dem eksempelviis, ved et sammenlignende Blik paa Opsætsig-

heden i Tydskland mod Napolen, i Grækenland mod Tyrkerne, og i Paris mod Karl den Tiende.

I Grækenland og Tydskland, veed vi, fandt Undertrykkelse Sted af fremmede Volds-Mænd, der selv erkjendte, at de ingen anden Ret havde til Herredømmet end den Stærkeres, som Over-Magten gav dem, hvoraf naturligviis fulgde, at *saasnart* de Undertrykte kunde faa *Over-Magten*, havde de, efter Volds-Mændenes egen Tilstaaelse, *Ret* til at fordrive dem; og til at stræbe efter denne Over-Magt havde de Undertrykte al muelig Grund, da de behandlede som et Krigs-Bytte, hemmedes i deres aandelige Udvikling, bortreves hvert Øieblik fra deres fredelige sysler, for at udbrede og befæste Tyrannernes Magt, berøvedes Frugterne af deres Flid, og maatte see deres Gudsdyrkelse, Sprog, Sæder, og Alt hvad der var dem kiært og helligt, foraget og forhaanet. Under saadanne Omstændigheder kan vi føle hos os selv, at, er der mindste Mod og Kraft tilbage hos et Folk, maae de ved første givne Leilighed gribe til Vaaben, og at, hvad enten det lykkes dem eller ikke at tilbage[11]vinde Friheden, er deres Bestræbelse en retmæssig Opstand, Man forgiæves vil stræbe at brændemærke med Oprørs hadefulde Navn, og naar en *saadan Opstand* lykkes, hvori den kraftigste Deel af Folket, baade Høie og Lave, har taget Deel, da vente vi med Rette ikke en Kiæde af Oprør, men et gjenfødt, roligt Statsliv, med en bedre Forfatning end forhen, da Høie og Lave, under Trykket, Kampen og Seiren, de deelde, formodenlig vil have lært bedre at kiende og forstaae, omgaaes og skatte hinanden.

Vende vi nu derimod Øiet til *Paris* i Juli-Dagene, hvad see vi da? *Der* sidder den ældgamle Konge-Slægt paa Thronen⁵, efter Undertrykkelsen af det forrige Grund-Oprør, Folket er langt mindre betynget end fordum, Riget bragt i Anseelse ved nyvundne Laurbær i Grækenland, Lande-Freden ei afbrudt, men Sikkerheden befæstet ved et seierrigt Tog i Folkets Aand til Nord-Afrika, Nærings-Veiene saa frie som nogensinde, Adgangen aaben for Alle til de høieste Værdigheder, Rets-Pleien folkelig, Fædrene-Religionens Anseelse hævdet, og dog en høiere Grad af Troes-Frihed end i de fleste Lande, Trykke-Friheden snarere for grændseløs, end for indskrænket; og under disse Omstændigheder foranlediger en egenmægtig Forholds-Regel mod de Deputeredes Kammer og de uregjerlige Avis-Skrivere, et Pøbel-Opløb; den bevæbnede Magt vil holde Styr, men Krigsskole-Drengene sætte Mod i Pøbe[12]len, den faaer Magt, og Kongen tvinges til at takke af og rømme Landet.⁶

Nu spørger jeg ethvert alvorligt og besindigt Menneske, om her var *Bevæg-Grunde* til Opstand, som ei vil finde Sted under enhver Bestyrelse i Frankrig, om Man saa skiftede Herre ti tusinde Gange, og om ikke den Stat er i Grunden opløst, som maa skifte Øvrighed, hver Gang Pøbelen faaer i Sinde at gjøre sig lystig, og de halvvoxne Knøse, eller dog umyndige Ungersvende, der naturligviis sværme for de herskende Ideer, og beregne aldrig Følgerne, vil sætte sig i Spidsen, og hvor altsaa *Stats-Roret* aabenbar er i *Pøbelens* og *Børnenes Hænder*.

Det nytter her slet ikke, Alt hvad man fortæller os om *Karl den Tiende* og *Polignac*; thi deres Handle-Maade være baade saa daarlig og egenmægtig som den vil, saa er det lige vist, at det var Pøbelen og Børnene der gjorde Oprør, styrtede Kongen fra Thronen, udelukke hans Æt fra Arve-Følgen, og gav Frankerig et nyt Herskab, og Man kunde derfor være en langt større Ynder af voldsomme Stats-Omvæltninger end jeg enten er eller nogensinde bliver, uden derfor at finde det en Smule mindre bagvendt og rædsomt, at Hovedstadens Pøbel og unge Fusentaster skal raade for, *hvor gammel* Landets Øvrighed maa blive, og *naar* det er den høie Tid at skifte. Det[13] nytter ligesaalidet, om Man siger, det var ikke Pøbelen, der fandt at Karl den Tienes Egenmægtighed nu overskreed alle Grændser, og var utaaelig; men det var de høitoplyste *Avis-Skrivere*, som havde givet Decretet, Pøbelen saa uopholdelig og vakkert udførde; thi det gjør kun Urimeligheden og Ulykken større. Med en Pøbel, der kun paatog sig at gjøre Stats-Forandringer, naar den fattedes *Brød* og *Skue-Spil*, eller naar den fandt, at Skatterne, (om det end var Andre der betalde dem) blev alt for høie, eller at et vist Parti, (skiøndt det i Grunden kunde være dem det Samme) spillede alt for meget Bas, med en saadan Pøbel kunde der dog muelig være noget Udkomme, naar Regieringen sørgede for Brød og Skue-Spil, og undlod følelig at betyngne Folket; men med en overlegen Pøbel, der gjør Oprør i Dag, fordi Avis-Skriverne sige, at Regieringen i Gaar begik en egenmægtig Handling, som de tør indestaae for, er kun Begyndelsen til et Tyranni, som Man selv i Frankrig aldrig har seet Magen til; med en saadan Pøbel er der aabenbar slet intet Udkomme; thi der Eneste maatte være, som Napoleon gjorde, at holde Avis-Skriverne i Ave; men nu er *det* jo netop *den* egenmægtige *Handling*, Avis-Skriverne indestaae Pøbelen for, bør kalde den til Vaaben, som de da ogsaa allerede tydelig nok har givet den nærværende Regiering at forstaae.

[14] Vil Man derimod sige, at Pøbel-Regimentet er i sin naturlige Orden, efter Grund-Oprøret i forrige Aarhundrede, da Borger-Standen nok vilde træde Adel, Geistlighed, og Alt hvad der var over dem paa Nakken, men havde i det Hele ikke Sind til at vove synderligt, og ophidsede derfor Pøbelen, med nogle Fusentaster i Spidsen, til at gjøre sig lystige, da har jeg ikke et Ord derimod at indvende; men at nu det sidste Oprør, som giordes blot paa *Avis-Skrivernes Formodning* om at den Ulykke, der nødvendig maatte følge paa deres Tømmelse, at dette Oprør, som netop er det urimeligste og utaaleligste af *Pariser-Pøbels* mangfoldige Oprør, skulde forsone os med den *Enevolds-Magt*, det er dog visselig for galt.

Dog, Forblindelsen, har jeg mærket, er i denne Henseende saa stor for Øieblikket, at ingen Oplysning om den rette Sammenhæng er overflødig. Sæt derfor end, at det var ikke blot Avis-Skriverne, men alle de Deputerede, og hele den oplyste Deel af Folket, der strax indsaae, at *Chartet*⁷ var brudt, og at, efter al Rimelighed, var det kun brudt, for at træde alle Folkets Friheder og Rettigheder under Fødder, sæt endog, det var saa, skøndt det var umueligt Nogen, Dagen efter de nye Forordninger var udkommet, kunde vide det, saa er det jo dog klart, at blot for Chartets Integritet vilde besindige Folk ikke sætte hele Landets Lykke paa Spil, thi blot for et Stykke Papir sømmer det sig kun Bog-Orme at gjøre Oprør, og paa blotte *Formodninger*, de være nok saa rimelige, at lade Gaderne strømme med Blod, Konge-Borgen tages med Storm, og Kongen, med hele hans Æt, haanlig forjages, det ligner dog sandelig heller ikke oplyste, besindige Folk, og bliver aldrig Ret, med mindre det ogsaa var Ret, naar *Nero*, eller en anden Tyran, *paa sine Formodninger*, lod Folk i Tusind-Tal nedsable eler landsforvise. Desuden, det var begribeligt, naar man ikke vilde gjøre Oprør, da at tage sig det nær med Valg-Lovens Forandring og Avisernes Undertrykkelse, som Baand paa den offentlige Mening, men naar Man agtede at lade Pøbelen gjøre Sagen klar, da havde det aabenbar ingen Hast, nei, da maatte alle oplyste og besindige Folk tvertimod finde, det var bedst at bie, til Erfaringen havde stadfæstet Formodningen, saa det laae klart for Dagen, hvad Kongen og hans Minister egenlig vilde. Endelig, hvis det var de Oplyste og Besindige, der styrede Oprøret til Chartets Forsvar, hvi saae man da Ingen af dem i Spidsen, hvi underhandlede de med Regieringen, mens Pøbelen sloges, eller hvi holdt de ikke Chartet i Hævd, da Slaget var vundet? Hvi satte de dog ikke i det Mindste

Kronen paa Pøbelens og Skole-Drengenes⁸ over al Verden berømte Moderation, ved, *efter Chartet*, at lade Karl den Tiende beholde sin Krone, og [16] kun drage hans Ministre til Ansvar, hvi fradømde de derimod, *trods Chartet*, den *Ufeilbare* Spiret, og hans *uskyldige* Afkom sin Arve-Ret? Hvorfor, uden fordi de Oplyste og Besindige vilde Intet vove, men maae see til at vinde øiebliklig Rolighed, ved at indrømme Alt hvad den seierrige Pøbel, med de forvovne Fusentaster i Spidsen, faldt paa at forlange, og maae da naturligviis gjøre ligesaa i Morgen og Over-Morgen, og saa videre, til Pøbelen forlanger deres Hoveder at spille Kegler med, som fordum, eller der kommer en Jette igien, som forstaaer bedre at behandle baade Pøbel, Avis-Skrivere, og haabefulde Ynglinger!

Dette, mener jeg, kan være Nok til Oplysning om det storværdige Oprør, i Hundedags-Ferierne, som selv Tydskerne er nær ved andægtig at kalde *Dimmel-Ugen*⁹, skiøndt den hverken hørde til de Stilleste, eller kan bebude en anden Frelzers Opstandelse end Robespjeres, og i det Høieste Napoleons, som høstede, hvad denne hans første *Patron* havde saaet.

Hvad derimod de herskende Tids-Ideer, eller for at kalde dem med deres rette Navn, Døgn-Vildfarelser angaaer, da var derom langt mere at sige, end disse Blade kan rumme; men jeg vil indskrænke mig til at vise, hvor umuelig de, ved at træde i Kraft, kan bidrage til et Lands Lykke, da de aabenbar ødelægge ethvert Huus, og enhver Sammen-Virk[17]ning, hvor de faae Maget. Dertil vil jeg indskrænke mig, thi hvem der kan troe, at det Samme der er fordærveligt i det Smaa, skal være gavnligt i det Store, eller at en Stat kan blive lykkelig ved hvad der forstyrrer alle Huse, hvoraf den bestaaer, han lider aabenbar af en ved Grunde ulægelig Daarskab.

Nu er der vel i Europa stor Forskiel ei blot paa hvad Man vilde vove, men selv paa hvad Man vilde *prøve* eller tilraade, for at faae en Republik, hvori alle havde lige Friheder og Rettigheder, og havde ikke andre Øvrigheder, end dem de selv valgde, lød ikke andre Love end dem, de selv bifaldt, og bar ikke andre Byrder, end dem de selv paalagde sig; men det er dog aabenbar allevegne, mellem de Oplyste, den herskende *Tanke-Gang*, at det er *Idealet af en Stats-Forfatning*, som Man maa haabe, engang skal gjøre hele Verden lykkelig, og som man maa stræbe, saavidt mueligt, at *nærme* sig, da ethvert Land vil være lykkeligt i samme Forhold, som dets Forfatning ligner hint ophøiede Mønster. At den franske Udførelse af denne Yndlings-

Tanke, i forrige Aarhundrede, saa gruelig strandede paa Anarchiets (Pøbel-Herredømmets) Rædsler, og Tyranniets (Spydstage-Rettens) Lovløshed, det betragter Man enten blot som en ulykkelig Hændelse, eller som en Følge af den Franske Letfærdighed, eller helst som [18] forarsaget af den foregaaende Despotisme, og den deraf udspringende Mangel paa *Modenhed* hos Folket, og at Forsøgene *ligesaavel* og *ligesaadan* mislykkedes i alle Middel-Alderens Fri-Stæder, og i Old-Tidens, og ret øiensynlig i Rom, hvor Folket dog havde *syvhundrede* Aar til at modnes, under en monarkisk-aristokratisk, og aristokratisk-demokratisk Forfatning, det veed Man, eller det husker Man, eller det regner Man ikke, og slaar det i alt Fald hen med det Magt-Sprog, at *nu* er Folk blevet anderledes dydige og oplyste, skiøndt Man ikke saae Noget dertil i Frankrig, hvorfra jo dog al den Dyd og Oplysning er kommet, som Verden nu pranger med.

Hvad man derimod skulde tænke, umuelig kunde oversees, er den omstændighed, at alle de Huse, og de er nu ikke saa faa, hvor man har stræbt at indføre den fuldkomne Frihed og Lighed, saa Husbond og Madmoder, Børn og Tjeneste-Folk raade alle dem selv, og raade i Huset paa Omgang, der gaaer det splittergalt, og galere, jo større Huus-Holdningen, og jo mangfoldigere Bedriften er, saa det maatte aabenbar gaae til med Fandens Konster, hvorpaa Man dog vel ikke stoler, om i en Stats-Huusholdning, af langt videre Omfang, og med langt mere indviklet Sammenhæng, den Forfatning skulde bære andre Frugter, end den bar først, saavidt bekiendt, i *Athenen*, og siden mange Steder, førend i det stor *Rom*, og derpaa i [19] *Florens*, og siden mange Steder, førend i det store *Frankrig*. Og dog er det mest fortyrrede Huus vi har kiendt, og bedt Gud bevare os fra at leve mange Dage i, kun et svagt og ufuldkomment Billede paa en Stat, hvor Alle vil have Deel i Raadet; thi før Billedet kan blive ret træffende, maae vi nødvendig tænke os den Muelighed, at alle Huus-Dyrene fik ogsaa i Sinde at raade dem selv, og, i det Mindste ved Fuldmægtige af deres Midte, at tage Deel i Husets Bestyrelse, hvoraf rimeligviis, blandt Andet, vilde følge, at under den overlegne Grublen paa det Heles Beste, Heste-Repræsentanterne fik Kuller, Kvæg-Repræsentanterne blev uvane, og Hunde-Repræsentanterne blev gale, medens hvert ordenligt Menneske, der lykkeligviis undgik dem, maatte stoppe Fingrene i Øret for Gaase-Bænkens, og lukke Øinene for Svine-Stiens Fuldmægtige. Jeg kan ikke gjøre ved, at dette klinger latterligt, thi naar vi læse Forhandlingerne i det Franske National-

Convent, og i Velfærds-Commissionen, *efterat* Rædslerne ere op-
 hørte, da maa Man have ført uhyre Forventninger om Galskab,
 Dumhed, og Latterlighed med sig, hvis Man ei skal finde dem over-
 truffne. Hvad nytter det heller at dølgge for hinanden, hvad vi alle
 veed, at der i alle Lande er et stort Antal, end ikke blot i de laveste
 Klasser, som vi ei kan kalde andet end Fæ, eller andre vilde eller
 tamme[20] Dyr, i menneskelig Skikkelse, medens der selv hos dem
 vi erkiende for vore virkelige *Med-Mennesker*, er saa uhyre en For-
 skiel paa Over-Blik og Fatte-Evne, paa Omgængelighed og Sjæle-
 Styrke, og paa alt Menneskeligt, at vi har ligesaa ondt ved at for-
 staae, hvorledes et heelt Folk, som hvorledes hele Menneske-Slægten
 kan oprindelig være af een Herkomst, og fristes visselig ikke til at
 troe dem alle, skikkede til, paa Omgang, at have samme Stilling og
 Forretninger. Og endelig, hvorledes kan Man dog, med mindste
 Begreb om en Stat, mindste Omløb i Hovedet, og alvorlig Efter-
 Tanke, glemme, at *var* det virkelig kommet saavidt, at alle Men-
 sker havde klar Indsigt i deres Pligter og Bestemmelse, med Villie og
 Kraft til at følge den Indsigt, saa der kun behøvedes en Øvrighed de
 valgde, og en Lov de gav sig selv, da *behøvedes der hverken Lov
 eller Øvrighed*, og at saalænge det *ikke er kommet saavidt*, behøves
 Orden og Forskiel, og da gaaer det Hele nødvendig *Krebs-Gang*, naar
 Alt skal *udgaae* fra dem, der har *mindst Begreb* om det Hele, *mindst
 Indsigt* i Sammenhængen, og *mindst Sind* til at gjøre Meer for Andre,
 og opoffre Meer for det Hele, end de nødes til.

Sandelig, det er da hverken det daglige Livs eller Historiens
 Skyld, om vi er blinde for den Sandhed, at *demokratiske* Forfatninger
 kun kan *slæ[21]be af* i saadanne snevre Kredse, og fattige Forhold,
 som har deres daglige Billede i en Dagleiers Hytte, med en Høne, en
 Kat, og en Griis, og at i alle Samfund af videre Omfang, hvor Noget
 skal udrettes med samlet Styrke og i hinanden gribende Hjul, der er
 den demokratiske Forfatning Samfundets sidste Olie, hvorpaa Opløs-
 ningen umiddelbar følger, saa en Stat der skal bestaae, og udrette
 Noget, maa enten være monarchisk, eller, paa en af flere Maader,
 oligarchisk. Hvilken af disse Forfatninger nu for dum har været
 lykkeligst, eller om maaskee en Blanding af Begge har gavnet mest,
 det vil vi ikke her indlade os paa, da *Adels-Magten*, som aabenbar
 maatte være det gavnlige Oligarchie, hvis der har været noget, synger
 paa sit sidste Vers, og holdes ei ilive ved Folke-Bønner; men vil Man
 i det daglige Liv see et Billede paa den reen-monarchiske Forfatning,

ved Siden af en oligarchisk, som den nuomstunder er tilfals, da sammenligne Man et velbestyret Gods i Danmark, med et velbestyret Fabrik, helst i England, som Endeel har Actier i, skiøndt naturligviis kun Een af dem, eller en fælles Fuld-Mægtig, har den udøvende Magt. Hist seer Man da Alt beregnet paa almindelig Velstand, og paa Frem-Tiden, her derimod Alt beregnet paa Øieblikket, og paa Eiernes Vinding, mens Arbeiderne slides op og casseres med samme Lige-gyldighed som Machinerne; og mens han, der staaer for Værket, seer til[22] at skabe sig en uafhængig Formue, om ikke ved at bedrage Interessenterne, saa dog ved at prutte og høre saa det svider til Stymperne.

Naar jeg derfor hører og læser om al den Lykke og Velsignelse der skal falde ned fra Skyerne, hvor Regierings-Formen bliver saa demokratisk som mueligt, altsaa enten pøbel-parisisk, eller kræmmer-amerikansk, da kan jeg, hvor det synes ærlig meent, og ei er unge Fusentaster som udmale deres Drømme, kun forklare mig det af den herskende Over-Tro paa en vis luftig Vor-Herre, ved Navn *Fornuften*, som Man har den Indbildning om, at, om ikke just hvor To eller Tre, saa dog hvor to eller tre Hundrede er forsamlede i hans Navn, der vil han selv være midt iblandt, og med ubegribelig Almagt styre det saa, at skiøndt Vankundighed og Selv-Klogskab parres hos de Fleste, bliver dog Udfaldet Viisdom, skiøndt den almindelige Selv-Raadighed forstyrrer al Sammen-Virkning, opstaaer dog den ønskeligste Enighed, og skiøndt de Enkeltes Egen-Nytte ligger i aaben Feide med det Heles Velfærd, blomstrer dog Samfundet som en Rose.

Ene heraf kan jeg forklare mig den Urimelighed hos Mange, som ellers godt veed at forbinde Aarsag og Virkning; men jeg skulde dog virkelig mene, at Sagen er saa klar, og den øiensynlige Fare saa stor, at alle besindige Mennekser, hvor høit de end ellers skatte Selv-Klogskab, (under Navn af Tro paa sin egen[23] Fornuft) som Kilde til Oplysning, og Selv-Raadighed (under Navn af Selv-Stændighed) som Moder til al Dyd, og Egen-Nytte (under Navn af Omsorg for sig selv) som Virksomhedens Hoved-Drivefjer, jeg skulde mene, de desuagtet maae indsee, at det gaaer med Stats-Forfatningen, som med Familie-Livet, at *der* maa Man lægge Baand paa disse Yndlinger, isteden for at løslade dem, hvis de ikke skal forstyrre og ødelægge Alt.

Men, her kommer Ulykken, her hævner den dybe *Grund-Sandhed*, som Man saa gruelig har miskiendt, sig frygtelig paa Stater, som paa Huse, paa hele Folk, som paa Familier. Har vi først indbildt os, at der er saamange Millioner *selvstændige Fornuft-Væsener*, som der er Menneske-Kroppe, skiøndt det aabenbar er umueligt, naar der er *en levende Gud* til, da er vi fordømte til, trods al Erfaring, at paastaae, Alt bør indrettes efter hin grundfalske Forudsætning, og driver end Egen-Nytten den ældre Slægt, som har Noget at tabe, til at protestere mod Grund-Sætningens practiske Anvendelse paa de nærværende borgerlige Forhold, saa hindrer det dog aldrig enten den hidsige og uerfarne Ungdom, eller Folke-Bærmen, eller de Kortsynede, som ere mange, fra blindt hen at følge Driften og Grund-Sætningen. De Familier, hvis Rolighed og Lykke offredes paa Selv-Klogskabens og Selv-Raadighedens Afguds-Altne, er[24] utallige, og hvor disse ligesaavel Menneskeheden som Guddommens svorne Fiender ei alvorlig bekæmpes, vil hverken Magt eller Viisdom kunne forhindre, at hele Borger-Samfundet, lidt tidligere eller sildigere, opoffres til disse Under-Verdenens Guder. Var derfor Ugudeligheden ligesaa almindelig, og ligesaa indgroet hos os, som i Frankrig, da var der i Grunden intet Raad, men det er den ikke, og kan vi end ikke mere enes om, *hvad* der skaber den sande Guds frygt, Ydmyghed, Nøisomhed, Beskedenhed, Føielighed, og Menneske-Kiærlighed, saa lad dog den Enighed vi paastaae, om dyb Ærbødighed for disse Menneskeheden gode Engle, drive os til, med Alvor og forenede Kræfter, at udbrede og befæste denne Ærbødighed, fornemmelig hos Mængden og Børnene, hvor den, ved vore egne bagvendte Bestræbelser, er frygtelig i Aftagende, og truer med aldeles at forsvinde! Hos os, som opvoxde under andre Omstændigheder og i mere gammeldags Kredse, kan de tidlig rodfæstede praktiske Leve-Regler til en vis Grad holde de theoretiske Vildfarelser Stangen, men saaledes er det ingenlunde med den sidst opvoxne og nu opvoxende Slægt; hos dem der nyde en højere og mere omfattende Dannelse, kan, naar Ungdoms-Heftigheden tæmmes, mange Betragtninger forhindre det Værste, men hos Almuen er det umuelig andet, end at Vantro, Selv-Klogskab og Selv-Raadighed, naar de blive herskende, maae, ved første givne Leilighed, udbryde i[25] Volds-Gierninger, som forstyrre, og omsider opløse Samfundet. Med Glæde erkiender jeg det, at *vor Almue*, der ikke er en undertvunget Trælle-Flok, men et fribaarent Folk af samme Kiød og Been som vi, kan, uden Fare for Samfundet, efterhaan-

den hæves til en langt friere Stilling, end de fleste andre Landes, men *Forskiel* maa der altid blive i en Stat, der netop som *eet* Legeme maa have forskellige Lemmer, og forgaaer, naar Haanden vil være Hoved, eller Øret være Øie, og er vi saa ulykkelige at antage Noget for sand Oplysning, der ikke consequent kan gienneføres, uden at opløse Menneske-Samfundet, saa lad os dog være kloge nok til at beholde den Oplysning for os selv, menneskekiærlige nok til ikke at udbrede den, hvor den aabenbar gjør Ulykke paa Ulykke i det Uendelige!

II. Om Rigs-Dage

Jo flere Kokke, desværre Suppe.

Et gammelt Ord.

Naar Man nuomstunder end ikke troer, at Kongerigerne trænge til en Domme-Dag, ja trænge til at opløses i Oprørs-Flammen, og forgaae, for at de, paa den selvgjorde Gud-Søns, Fornuftens, Almagts-[26]-Ord, kan staae forklarede op, som demokratiske Republiker, i en lovgivende Forsamling, hvor Folket regierer sig selv, det er: hvor Mængdens Selv-Klogskab, Selv-Raadighed og Egen-Nytte gjør Udslaget; naar Man ikke er overtroisk nok til at troe Sligt, sætter Man dog sædvanlig sin borgerlige Tillid til en *Rigs-Dag*, skabt af samme Elementer, til at formilde den strænge monarchiske Form, sikkre Folkets Lykke, og langsomt modne det til *Selv-Beherskelsen*, som, i sin vrang Mening, er Idealet, hardtad Alle hylde, Afguden for hvem den oplyste Verden ene bøie Knæ.

Nu at røre ved en *Kiep-Hest*, hvorpaa Man saa almindelig haaber at ride Fuldkommenheden i Møde, er vist nok hvad Man kalder en farlig Sag, men da det er klart, at *saadanne* Rigs-Dage, som Man nu ønsker, og maae ønske, naar Demokratiet er det Ideal, Man vil nærme sig, føre til Stats-Opløsning, kan man umuelig see det, og mene det vel med Verden, uden at røre ved den *Kiep-Hest*, og det mindre læmpelig, en Nogen, hvis Øie-Steen den er, vil finde passende. *Blænd-Værkets* Time er forbi, raaber Man jo nu fra alle Kanter, og skiøndt jeg nok seer, det er, desværre, langt fra, saa indseer jeg dog godt, det burde saa være, og at, hvis ikke Forvirringen skal blive uhelbredelig, maa sund Menneske-Forstand i det mindste holde indbilsk Selv-Klogskab Stangen.[27]

Hvem der da slet ikke kan taale at høre, at en *Rigs-Dag*, enten den saa er polsk eller flamsk, fransk eller tydsk, gjør intet Land lykkeligt, men er *netop i vore Dage*, snarere en sand Ulykke, han faaer at lægge Bogen, men hvem der har Sind til at høre, hvad en betænkstom Mand, der hverken er ubekjendt med Stats-Historien, eller ligeegyldig ved Borger-Held, eller aldeles uskikket til selv at tale i en Folke-Forsamling, har at melde om denne vigtige Sag, han høre mig roelig, og veie mine Grunde!

Man mærke det nu først vel, at hvor et Folk har havt det Uheld, ved Spydstage-Retten, at falde under fremmed Herskab, der indseer jeg, saa godt som en Anden, det immer er en Formildelse og en Trøst i Ulykken, at have eller faae en hjemmegjort Rigsdag, hvor det Folkelige dog kan stræbe at gjøre sig giældende, og Undertrykkelsen støde paa lovmæssige Hindringer. Man mærke dernæst, at ogsaa i Lande som har beholdt deres gamle Regiering, men hvor den har tabt Folkets Tillid, og Selv-Raadigheden taget Overhaand, indseer jeg godt, at en Rigs-Dag kan være det eneste Raad til at gjøre Forholdet *taaleligt*, og, i det Mindste for Øieblikket, afvende det Værste. Derimod nægter jeg reentud, at Rigs-Dage skulde være *Betingelsen* for ethvert Borger-Samfunds Vel, men paastaaer *tværtimod*, at alle de *store* Forventninger, Man knytter til dem, er luftige, men Uleilighederne, der følge, og, *Fa/28*ren der hænger ved dem, virkelige, saa *lykkelig* er *kun* det Land, der kan og vil undvære dem!

Naar Man priser Rigs-Dagene, og venter Alt af dem, da forudsætter man nemlig

- a) at Regieringen uden dem enten ikke kan eller ikke vil afstedkomme de nødvendige Forbedringer i Stats-Indretningen, og Bestyrelsen.
- b) at Folket kun derved kan vinde den Medfølelse af Stats-Leagemets Vee og Vel, der bør findes hos alle dets Medlemmer.
- c) at Folket har Ret til at beskatte sig selv, og til at kræve Regnskab af Regieringen, saavel for alle dens Foretagender, som især for Anvendelsen af Stats-Indtægterne.
- d) at Man kan sammensætte en Rigs-Dag saaledes, at Stemme-Fleerheden ordenligviis maa være paa Rettens og Klogskabens, altsaa paa Folke-Vellets Side.
- e) at Regentens *Nei-Ret* (Veto) er Nok til at betrygge Hans nødvendige Anseelse, og den ei mindre nødvendige Eenhed og Fasthed i Stats-Livet.

At disse Forud-Sætninger kan synes alle Skole-Drenge i Europa ligesaa indlysende, som dem i den Polytechniske Skole, er slet ikke urimeligt; men ligesaa lidt som nogen Stat baader ved, at Skole-Drenge bestemme, naar det skal være Tid at gjøre Opstand, ligesaa lidt baader den ved at bestyres efter deres Fatte-[29]Evne og Verdens-Klogskab, skiøndt Samme lettelig kan være større end Flerhedens paa en nymodens Rigsdag. Jeg tager mig derimod den Frihed at erklære disse Forudsætninger samtlig for falske, og haaber ikke ved nogen af dem at blive Beviset skyldig.

a) At Regenten, *naar Han vil*, ei allene uden Rigsdag kan iværksætte alle muelige Forbedringer, men kan det langt lettere, da det altid er vanskeligt at bringe mange Hoveder, selv af de bedste, under een Hat, det er aabenbart, og hvad nu Villien angaaer, da kan den vist nok fattes, men det er dog langt rimeligere, den vil findes hos Regenten, end hos *Flerheden* paa en Rigsdag: deels fordi Man altid i Verden lettere træffer *een* god Villie *end* mange, dog dels fordi Regenten kan baade være egenkiærlig, ærgierig og egennyttig, i temmelig høi Grad, og dog have en ret god Villie i Stats-Sager, men det kan Rigdags-Medlemmerne ikke. Enhver af disse har nemlig en egen Interesse, han har Familie-Forbindelser, Venskabs-Forhold, og en egen Sammenhæng med den Stand, han tilhører, eller den Afdeling, der valgde ham, saa han maa have baade en ægte god Villie, Selv-Beherskelse og Sjæle-Styrke, naar han, for det Heles Væl, skal oversee det Enkeltes Indvendinger; Regenten derimod har liden eller ingen Fristelse til at adskille sit Vel fra Statens, men al muelig Opmuntring[30] til at forbinde det uadskillelig dermed; thi hans Magt, Anseelse og Velstand, voxer jo med Rigets, og han har *Æren* for alt hvad Godt der udgaaer fra Ham.

Man sige kun ikke: ja, derfor vil vi ogsaa heller have et arveligt Monarchie, kun med en Rigsdag, end en Republik; thi saasnart Rigsdagen kommer, da er det i Grunden forbi med *Monarchiet*, og alle dets gode Virkninger, *med mindre* Regenten kan finde Midler til blot at lege med Rigsdagen, men dertil er det dog vel ikke, Man vil have Rigsdage, og det er i alt Fald, som især Engellands Parlaments-Historie viser, baade et meget farligt og et meget kostbart Lege-Tøi. Saasnart vi nemlig har en Konge og en Rigsdag (*i* den nymodens Betydning) da er Stats-Legemet enten blevet et Uhyre, besat med Hoveder fra Øverst til

Nederst, saa det staaer paa Hovedet hvordan det end vendes, og det giver unægtelig en besværlig Gang, der egenlig maa forrettes af *Armene*, eller det er sønderlemmet og kan da kun friste et stakket Orme-Liv, thi naar alle Interesser (Ager-Dyrkningen, Handelen, Haandværkerne, Krigs-Væsenet o.s.v.) *personlig mandstærke* skal balancere, opveie og skakke hinanden, da kommer man naturligviis ikke vidt, og den *menneskelige* Interesse i Stats-Livet faldet omtrent alde/[31]les bort, da den enten slet ikke eller meget svagt vil være repræsenteret paa Rigsdagen. Kongen nemlig, som ikke længer er Folkets virkelige men blot titulære Repræsentant, og hvis Arm ei længer kan bevæge sig frit, men er kun et Spir i Rigs-Dagens Haand, har ikke mere nogen Glæde, men megen Ærgrelse af sine gode Forsøg til Folke-Vellets Fremme, og ingen Ære af hvad Rigs-Dagen beslutter, saa han fristes idelig til enten at gjøre sig Rigs-Dagen underdanig, eller at opgive Omsorgen for Statens Vel, og kun stræbe at drage saamegen Fordel som mueligt af sin personlige Stilling; men i sidste Tilfælde blev Kongen en unyttig og svær Byrde, og i første høre Bestikkelser, giensidige Drillerier, og omsider blodige Pander til Rigs-Dagens Orden, saa Enden bliver bestemt intet Himmerig, men et Helvede i Landet.¹⁰

- b) At Fædernelands-Kiærlighed, hvor den kan findes o: hos Folk som har fælles Fædre, og har Land og Sprog og Tænkemaade tilfælles med dem og hinanden, har viist sig saare virksom uden Rigs-Dage, det er en Kiends-Gierning, og at Rigsdage ei erstatte Mangelen, er ligesaa, og at endelig en enevældig elsket Konge forstærker Eenheds-Følelsen hos et Folk, ligesaameget som en [32] Rigs-Dag, der netop udhæver Forskielligheden, svækker den, det er en soleklar Sandhed.

Mener Man derimod, at Rigsdags-Væsenet frembringer langt meer politisk Kandestøberi¹¹, end der ellers vil findes i et Land, da har Man vist nok Ret, men skiøndt jeg ikke nægter, det ei blot har en kiedsommelig men ogsaa en morsom Side at be-
trages fra, kan jeg dog umuelig finde, at Kandestøberiet var Rigs-Dagen værd, især da Man kan faae Nok af det for langt bedre Kiøb.

- c) Da Oeconomien er Noget af det, jeg mindst forstaaer mig paa, og Stats-Oeconomien i vore Dage fremforalt er en saare indviklet Sag, skulde jeg forbigaaet den med Taushed, dersom det

ikke var Hoved-Grunden Man anfører for en Rigs-Dags Nødvendighed; men da jeg nu er ganske sikker paa, at *Fleerheden* paa en Rigs-Dag af det ny Slags vilde ikke engang have saameget Begreb om en rigtig Stats-Oeconomie som jeg har, og det dog er meget dunkelt, saa slutter jeg deraf, at Rigsdags-Beslutningerne i denne Henseende enten maatte tages af meget Faa, eller blive meget slette, men det Første strider aabenbar mod Rigs-Dagens Væsen, og det Sidste ligesaa aabenbar mod Statens Tarv. Fremdeles kan jeg nok begribe, at naar Rigsdags-Lemmerne fulgte deres eget og Vælgernes Hoved, vilde de stemme[33] for saa faa baade Indtægter og Udgifter som mueligt, og være meget uenige, baade om hvem der skulde betale Skatterne, og hvem der skulde have Lønningerne, Pensionerne o.s.v. men hvad Godt der skulde komme ud af, det veed jeg ingeniunde, og har derom ligesaa forgiæves raadført mig med Forhandlingerne i det Parisiske Kammer, som med dem i det Londonske Huus. Nord-Amerika er da vel sagtens Idealet, Man stirrer paa, og der veed jeg nok Stats-Gælden er ubetydelig, hvad saa end Provindsernes er, men deels er det en *Republik*, som heller lader sin Præsident sulte, end betaler ham hans udlagte Penge, saa for den kan Man ei have synderlig grundet Credit, deels ligger den *ikke i Europa*, hvad her gjør en mærkelig Forskiel, deels bryder den sig hverken om Kirker eller Skoler, Konster eller Videnskaber, saa *Menneskeheden* vilde naturligviis ikke gaae frem men tilbage, hvis alle Stater gik saaledes tilværks, og endelig, om en Stat kunde blive af støbt Guld ved det dens Medlemmer havde ikke andet end Penge i Hovedet, mener jeg, Man købde Guld for dyrt. Da nu imidlertid det Eneste, jeg kan tænke mig en Rigsdag ret blev enig om, af Penge-Sager, var at lade det skorte paa alle Udgifter til gudelig og til aandelig Brug, saa vilde det[34] være Grund Nok for mig, til at nægte en saadan Rigs-Dag Ret til at raade for Indtægt og Udgift. Vil Man ellers i det Smaa see et klart Billede paa en Rigsdags-Oeconomie, da tænke Man sig et Værk-Sted eller Fabrik med mangfoldige Svende, Dreng, Machinerier o.s.v., hvor hver Arbejder selv tog Penge for hvad Arbeide han fulførde, men maatte saa ugenlig svare noget Vist til Materialiers Indkøb, Bygningernes og Redskabernes Vedligeholdelse, Tegninger, Modeller, Forbedringer, og Mesterens Huus-Holdning, og til nu at bestemme, baade hvormeget hver

skulde afgive, hvad Mesteren skulde leve af, hvad han maatte anskaffe, og hvorvidt han havde forkiøbt sig, tænke Man sig da et Udskud, valgt af Svendene og de langt talrigere Drengene, og da tænker jeg, man maa dog vel finde *Mængdens Ret* saavel som dens Dygtighed til at være Finants-Ministerens Formyndere lidt meer end tvivlsom.

At den eneste rigtige Oeconomi, i det Store som i det Smaa, er, saavidt mueligt, at strække Tæring efter Næring, at Skatterne maae have en Grændse, og at Giælden sætter sig selv en, alt det kan vist nok enhver Bonde forstaae, men just derfor behøves der ingen Rigs-Dag til at gjøre det vitterligt! *Hvordan* derimod en Stat i vore Dage skal vedligeholde sin Stand og Værdighed, og, hvad[35] der er nødvendigt, fordoble sine Anstrængelser for Folke-Udviklingen i alle Retninger, uden at betyngte Folket, det er aabenbar en Opgave, hvorom de fleste Rigsdags-Mænd ei engang have drømt, og løftes den derfor virkelig paa en Rigs-Dag, vilde Forslaget formodenlig, som udsvævende eller dog aldeles uforstaaeligt, blive forkastet ved de fleste Stemmer, istedenfor at Finants-Ministeren under en enevældig Konge, naar han kan løse det, upaatvivlelig vil faae Lov dertil, og mange Tak.

- d) Umueligheden af i vore Dage at sammensætte en rimelig Rigs-Dag, er, hvad der burde være Nok til at advare imod den om Man end ellers fandt en Saadan ønskelig.

I Middel-Alderen, da Adel, Geistlighed, og de store Stæderes Borgere, eiede baade Landet, og al den Forstand paa Stats-Sager der fandtes, da var Rigs-Dagen nemt sammensat, og kunde, som Raads-Forsamling, gjort Kongerne og Landet udmærkede Tjenester, men jeg kan dog ikke finde den, i det Hele taget, gjorde det, og der har jeg vel de fleste Stemmer for mig. Nu derimod, da Man meget rigtig har bemærket, at Bondens Tarv maa ingenlunde oversees, men hans Vilkaar vel betænkes, nu, da Kundskab og Eiendom gaae tit hver sine Veie, og Man ikke kan tage anden Maale-[36]stok for Valg-Retten, end Skatte-Bogen, nu vilde det aabenbar være et Vidunder, altsaa en sjelden Undtagelse, om Fleerheden paa en Rigs-Dag havde noget sundt og klart Begreb om Staten i det Hele, dens Øiemed og Hjelpeskilder, dens Forhold og Virksomhed.

Man siger, der behøves ny Lovbog, ny Finants-Plan, ny Administrations-Indretning, og jeg vil gjerne troe, der i de fleste Stater behøves det, og endda lidt til, men hvordan skulde en Rigsdag kunne bidrage til, at alt det blev *ikke blot nyt, men ogsaa godt*, naar Man veed, at de Fleste på Rigs-Dagen *ordenligviis* maate dømme derom, som den Blinde om Farverne, og Alt jo dog skulde afgjøres ved de *fleste* Stemmer, som da lettelig turde begunstige noget endnu daarligere, end det Aflagde.

Men kanskee dog de Bedste paa en Rigs-Dag vilde *ordenligviis* ogsaa være de Klogeste, og faae de fleste Stemmer?

Hertil vilde det være Svar Nok, at *kanskee* dog meget snarere Kongen kunde finde og vælge gode og dygtige Mænd til at gjøre det Fornødne, og de vilde da sikkert være meget bedre baade tjent og fornøiet med at udvikle deres Grunde for den *upartiske* Konge, som kunde fatte dem, [37] end at trygle Stemmer af den i Grunden uvidende Mængde, og af Parti-Lederne paa Rigs-Dagen.

Forlanger Man imidlertid et bestemtere Svar, og kan Man slet ikke tænke sig den Muelighed, at Erfaring kunde lære, det var den nødvendigste Stats-Forbedring, at Rigs-Dagen igien afskaffedes, hvad Rigs-Dagen selv neppe vilde indrømme, da har Man mit endelige Svar i følgende simple Oplysning.

Enten maa Man være aldeles ubekiendt med, hvordan det sædvanlig gaar til i denne Verden, eller indbilde sig Man kan omskabe Verden med et Penne-Strøg, naar Man forudsætter, enten at det *ordenligviis* vilde gaae ærligt og samvittighedsfuldt til ved Valgene, eller at de Verdens-Klogeste vilde *ordenligviis* være de uegennyttigste, eller at det *ordenligviis* vilde beroe paa de stærkeste Beviis-Grunde, hvad der skulde faae de fleste Stemmer paa Rigs-Dagen. *Penge*, veed Man jo nok, klarer Alt de fleste Steder, og naar Man desuden veed med en god Samvittighed, Man selv intet Begreb har om hvad Man skal bedømme, er det jo højstnaturligt, Man følger *deres* Raad, der er artigst og forbindtligst mod En, eller som Man skyldte *Penge*, eller som Man kan have mangan Villighed af ved andre Leiligheder, og som *kanskee* forstaaer Sagen lige/38/saa godt som en Anden. *Ordenligviis* vil derfor, baade ved Valgene, og paa Rigs-Dagene, de faae *de* fleste Stemmer, som enten betale bedst, eller har baade Mund og Hjerter til at sige Vedkommende, hvad de helst

gide hørt, og skiøndt de Sidste lettelig kan være de Klogeste, er de dog vist nok hverken de bedste Mennesker eller Rigsdags-Ledere.

- e) Vil Man nu endelig sige, at paa alle Rigs-Dagers Skavanker kan Kongens *Nei-Ret* raade Bod, da er det jo dog ganske vist, at om Nei-Retten end ikke, som sædvanlig, kun bliver en Phrase, kan Kongen dog ei tit udøve den, uden at ligge i en aaben og farlig Feide med den selvstændige Rigs-Dag; men sæt endog, at Kongen, ved urokkelig Fasthed, kunde forhindre Rigs-Dagen fra at gjøre Skade, saa kunde Han jo dog ikke med sit Veto bringe den til at gjøre Gavn, og naar det Høieste Man med mindste Rime-lighed tør vente af en Rigs-Dag er, at den ingen Skade skal gjøre, saa er man dog aabenbar allersikkrest derpaa, naar man ingen Rigs-Dag faaer!

Føier Man nu hertil, hvad der er en simpel historisk Sandhed, at aldrig har nogen Konge tragtet heftigere efter *Enevolds-Magten* end det er Rigsdagenses Sædvane¹², og at sjelden har nogen Tyran vovet saa aabenbar at trodse Retten, og saa uindskrænket at følge sine Luner, som det er demokratiske Forfatninger medfødt, da seer Man i en Sum, hvad Historien har skrevet paa Rigsdagenses Skudsmaal, saa den opmuntrer intet frisindet Folk til at tage dem i Tjeneste!

III. Om Skrive-Frihed

O! she's fallen

Into a pit of ink, that the wide sea

Hath drops too few to wash her clean again!

Shaksp.

Uden al Barmhjertighed har jeg brudt Staven over Pøbel-Herredømmet, og alt hvad deri har sin Rod eller Hjemmel, og uden al Forbeholdenhed har jeg erklæret Rigsdage i den ny Stiil, naar de er bedst, kun for et under *ulykkelige* Omstændigheder nødvendigt Onde, der ingenlunde opliver en døende Stat, men forhaler kun en liden Stund den fuldkomne Opløsning; men dersom jeg sluttede her, maatte Man med Rette spørge mig, hvi jeg, enten af stor Skiødesløshed, eller med uærlig Flid, havde aldeles forbigaaet den vigtige Omstændighed, at

en Rigs-Dag kunde være langt mere blot *drøftende* end *afgjørende*, og derved ligesom mægle mellem Regieringen og Folket.

Jeg har imidlertid kun med Flid forbigaaet den[40]ne Side af Rigs-Dagen, fordi jeg fandt, den betragtedes bedst under Eet med Skrive-Friheden, som, i mine Øine, er nuomstunder saa vigtig en Stats-Sag, at den bør afhandles særskildt, og det er min fulde Overbeviisning, at alt det Gavn en Rigs-Dag muelig kunde gjøre, det kan en *velordnet Skrive-Frihed* gjøre langt bedre, uden at medføre en eneste af de Vanskeligheder, Uleiligheder og Farer, som ere forbundne med Rigs-Dagene.

Tænke vi os nemlig en Rigs-Dag, som en oplyst Ven af Borger-samfundet kunde ønske den, da blev det en Samling af de bedste Hoveder og kyndigste Mænd i Landet, alle i deres myndige Alder, der slet ikke vilde befatte sig med at være Mæglere, mellem Kongen og Folket, som om de ikke udgjorde Eet, men var fiendtlige Partier, slet ikke vilde foreskrive Love, eller kalde Kongen til Regnskab, men blot drøfte, og give *Oplysning*, saavel om Folkets Stemning, som om hvad den *dannede* Deel af Folket¹³, i det Hele, og idet Enkelte, ansaae for Statens Tarv, og Tidens Krav.

Men nu er en saadan Rigs-Dag aabenbar kun en behagelig *Drøm*, der aldrig saaledes kan gaae i Opfyldelse, deels fordi Valget vel aldrig kunde træffes, og deels fordi en saadan Forsamling, hvis den kom i Stand, enten vilde overskride sin indskrænkede Fuld-Magt, eller udgjorde dog, allerede ved sin blotte[41] *personlige* Tilværelse, en *Mellem-Ting* mellem Øvrighed og Undersaatter, (en Stat i Staten) som er en stor Forraadelse, medens Drøftningen var udsat for halvt om ikke heelt at mislykkes, midt imellem alle Glimre-Sygens og Medbeileriets stærkeste Fristelser.

Men fordi Drømmen ikke skinbarlig kan gaae i Opfyldelse, derfor kan den dog godt have Noget at betyde, ja den er aabenbar en af de psykiske Drømme, der kundgjør en Sjæle-Tilstand, som ogsaa maa have Følger i den virkelige Verden, og hvem tvivler nu egenlig om, at en *velordnet Skrive-Frihed* er hvad der nærmest svarer til den drømte Forsamling. Ved den samles nemlig de Dygtiges *Tanker* af sig selv, uden dog at udgjøre nogen Forsamling, der enten skader Statens Eenhed, eller kan gjøre mindste Skaar i Kongens Myndighed, og Tankerne vandre i al Stilhed fra Skribentens til Læserens Løn-Kammer, hvor de i Mag kan veies og drøftes, som det sig bør, thi de frie Tanker om Stats-Sager maae nødvendig gjøre Skade, hvis Man

lader sig *overtale* til at anvende dem paa Borger-Samfundet, før Man er overbeviist om deres Anvendelighed til Tid og Sted. Her desuden har Man den store Fordeel, at de Dygtige udgiør intet sluttet Selskab, men kan overraskes af en dygtigere Medlem, før de drømme derom, og at Ingen fristes til at sige sin Mening om hvad han ikke forstaaer, eller ei har modent overveiet, thi me[42]dens det ved mundlige Forhandlinger er en *Æres-Sag* at kunne tale med om Alt, og immer at have et Svar til Rede, er det derimod ved skriftlige Forhandlinger just en *Æres-Sag* at holde sig til hvad Man er mægtig, og ikke at forhaste sig.

Herom er vi da ogsaa i Grunden alle enige, men i den sidste Tid er det blevet Skik at betragte Skrive-Friheden som en sammenvoxet Tvilling med Rigs-Dagen, hvoraf den Ene maa føre den Anden med sig, og det har gjort megen Skade, baade fordi Regieringer, der intet havde mod Skrive-Friheden i sig selv, blev den ugunstige for Rigs-Dagens Skyld og fordi Folk, der ikke brød dem stort om Rigs-Dagen i sig selv, dog ønskede den for Skrive-Frihedens Skyld. Det er imidlertid aabenbar en Vildfarelse, da Man ikke blot kan tænke sig de to Ting adskilte, men hinanden modsatte, uden at Nogen af dem derved taber det Mindste af sin Eiendommelighed. At en Rigs-Dags ærede Medlemmer ligesaavel vil have Lov til at føre Pennen, som at bruge Munden efter Behag, og at de ikke har det Mindste imod, Man skriver dem efter Munden, det er naturligt; men at de ikke kan lide, Nogen vil gjøre Nar ad hvad de sige, eller tage sig den Frihed at bevise, Landet var meget bedre tjent med, ingen Rigs-Dag at have, det er ogsaa naturligt, og Man kunde derfor ligesaa godt sige, at Skrive-Friheden fulgde nødvendig med Mo[43]narchiet, thi hvilken Monarch vil ikke selv have Skrive-Frihed, og give Alle frit Forlov til baade at sige og skrive, de er aldeles enige med Ham.

Har vi nu først skarpt adskilt hvad kun hænger sammen i en dunkel Tanke-Gang, da tør det vel vise sig, at *Rigs-Dagen* og *Skrive-Friheden* er i Grunden hinandens *Med-Beilere* thi dersom Rigs-Dagen virkelig kunde give den nødvendige Oplysning, da behøvedes der jo ingen Skrive-Frihed, og dersom Skrive-Friheden kan det, da behøves ingen Rigs-Dag, saa det er aabenbar enten Uærlighed, eller Misforstand, naar den Ene raaber paa den Anden.

Men hvorfor er da Forsøgene paa at give Skrive-Frihed *uden Rigs-Dag* saa godt som alle mislykkede?

Ja, hvorfor er Forsøgene paa at give Skrive-Frihed *med Rigs-Dage* ligesaavel mislykkede, saa Man har faaet mere Forvirring end Oplysning, hvorfor, uden fordi Man aldrig med Flid har stræbt at *ordne* Friheden, eller dog aldrig betragtet den *som det aandelige Repræsentativ-System*, den nødvendig maa være, naar den skal svare til sin Hensigt. At en Rigs-Dag, hvor Alle hvem der vilde, kunde løbe ind fra Gaden, afbryde de vigtigste Forhandlinger, og kiede eller overdøve Forsamlingen, at det er en Uting, har Erfaring lært, og Man har taget Forholds-Regler saavel derimod, som mod Tilhøf[44]rernes Indblanding af sig selv i Forhandlingerne¹⁴; men skiøndt Erfaringen ligesaavel har lært, det er en Uting, naar Alle de, der kan skrive Bogstaver har Lov til at skrive som de vil, saa har Man dog ingen Forholds-Regler taget derimod, undtagen den heroiske at afskaffe Brugen for Misbrugens Skyld.

Men hvad er derved at gjøre, siger Man, der skal dog vel ikke være en privilegeret Kaste af Skribenter, der har Lov til at føre Pennen, som de lyster, medens hele det øvrige Folk er fordømt til Taushed!

Ja, hvad er derved at gjøre, naar Man vil have en ordenlig Rigs-Dag, siger jeg, uden at Man lader et mindre Antal repræsentere det Hele, da det dog nu engang ikke gaaer an, at Millioner snakke i Munden paa hinanden, og de aabenbar heller ikke Alle kan have noget Nyt at fortælle, som det var Umagen værd at gaae paa Taler-Stolen for at sige, eller at sidde paa Bænkene for at høre!

Vil Man altsaa Øiemedet, da maa Man ogsaa ville Midlerne, ønsker Man saamegen Oplysning og saalidt Forvirring som mueligt, da maa Man ogsaa finde sig i at gaae den eneste Vei, som fører dertil, vil Man have en *ordenlig* Skrive-Frihed, der ikke skal nedbryde sig selv eller dog sin Gavnlighed, da maa man ogsaa ønske den udøvet paa en Maade, der gjør det mueligt at *holde Orden*, og at høste dens Frugter.[45]

Spørgsmaalet er her ligesaalidt om at berøve Nogen Pennens Brug, som der ved en Rigs-Dags Sammen-Sætning lægges an paa at berøve Nogen Mundens Brug, men det giælder kun om at faae Skrive-Friheden, som hist Fritalenheden, udøvet paa en ordenlig og gavnlig Maade, hvad ei kan skee, uden at indskrænke Friheden til et rimeligt Antal Penne-Førere, der med Grund kan formodes, i sig at forene hele Folkets Skrive-Dygtighed. Nu er det vist nok en herlig Ting, at der i et Land, uden al Ulæmpe, kan være langt flere frie Penne-

Førere, end der kan være Ord-Førere i den mest kolossalske Rigsdags-Sal, ligesom ogsaa det, at Friheden uden Dygtighed gjør ingen Skade, hvor ikke, som i Rigsdags-Salen, Udslaget beroer paa Op-tællingen af Stemmerne, men paa Vægten af Grundene; thi derfor tør Man haabe, hvad der ved Valget af Rigsdags-Mænd er umueligt, at faa Samling paa Dygtigheden, og behøver ikke at bryde sig om, der blive Endeel som har Friheden, uden at kunne benytte den, naar det kun er Folk, der *rimeligviis* vil holde sig rolige, og vogte sig for ved usselt Skriv-Sammen at forspilde den Anseelse de allerede har. Vi see jo, at selv Bønder paa Rigs-Dagene sædvanlig vogte dem for at tabe deres Anseelse ved at holde slette Taler, og naar da Skrive-Friheden bliver et Privilegium for den *dannede Deel* af Folket, kan det aldrig feile, at Med-Lem[46]merne af denne *aandelige* Rigs-Dag, jo ogsaa *ordenligviis* vil vogte sig for at *bevise de ikke due* dertil.

Men er ikke dog netop *Ungdommen* i de *dannede* Stænder den Deel af Skriverne, som mest misbruger Trykke-Friheden, og især oversvømmer Læse-Verdenen med Sort paa Hvidt?

Jo, tilvisse, men maa Man være 40 Aar, eller derhenimod, før Man nogensteds kan blive Rigsdags-Mand, saa var det dog vel heller ingen Ulykke, at Man maatte være kommet til sine *myndige* Aar, før Man fik Lov til at fremstaae som Penne-Fører for Folket, og naar vi betænke, hvad Erfaring lærer, at ikke blot mangan En kun skrev, mens hans var umyndig, og at de fleste gode Skribenter ønske det Meste af deres tidlige Skrift uskrevet, men tillige, at de fleste gode Hoveder, som have skrevet sig Hæder og Ære og Borger-Rettigheder fra, have gjort det i deres *umyndige* Aar, naar vi betænke alt det, da maatte vi vist inderlig glæde os over en Indskrænkning i *Trykke-Friheden*, der vilde være ligesaa gavnlig for *Ungdommen* selv, som for *Skrive-Friheden*, og for den hele Læse-Verden. At de unge Herrer tog det ilde op, er naturligt, men det giælder i Staten som i Husene, at det er bedre de Unge græde, end de Gamle, og for en Misfor-nøielse, Man bestemt veed, fortager sig med Aarene, og forvandler[47] sig snart hos de Bedste til Taknemmelighed, og hos de Fleste til Æres-Følelse, skal Man i Opdragelsen og Stats-Styrelsen aldrig være bange.

Men gives der ikke dog *tidligmodne* Skribenter, og har ikke især mangan Digter vundet sine skiønneste Laurbær, før han fyldte f. Ex. sine Femogtyve?

Herom var Endeel at sige, men, for at undgaae unødvendig Vidtløftighed, vil jeg ikke blot indrømme det, men lægge til, at f. Ex. *Shakspear* ikke hørde til den Deel af Folket, Man lettelig ved nogen *tydelig* Grændse-Linie faaer paa den *dannede* Side; men hvad siger saa det? Naar Man vil have en Rigs-Dag, lader Man sig jo ikke hindre, hverken af den Betragtning, at Man umuelig kan faa alle de Dygtigste samlede paa den, eller ved den, at Man maa undvære de Tidligmodne, hvis de ikke kan taale at giemmes, og naar vi vil have en velordnet Skrive-Frihed, skulde vi dog vel ikke heller lade os afskrække ved Betæneligheder, som have langt mindre paa sig. Deels staae vi her, hvor vi kan tage hele den *kiendelig dannede* Deel af Folket med langt mindre Fare for at udelukke nogen Dygtighed, deels er Tabet af Tidligmodne før Lav-Alderen Intet mod Udelukkel-sen af de Umodne, og endelig har vi et Middel, som Rigs-Dagen fattes, til at gjøre alt Tab *næsten* umuligt.[48]

Det vilde nemlig være høisturimeligt at nægte noget Medlem af Borger-Samfundet, han være høi eller lav, ung eller gammel, Lov til at faa sin Skrift trykt, naar en *vederhæftig Mand* vil befordre det til Trykken, og *indestaae* baade Regiering for, at det indeholder intet Lovstridigt, og Læse-Verdenen for, at de indeholder Noget som, er værdt at læse, og ligesom da Ingen kan forhindre, at den der har Skrive-Frihed, udgiver en Andens Arbeide under sit Navn, saaledes kan der jo Intet være derimod at indvende, at Udgiveren tilstaaer, Arbeidet er egenlig en Andens, Benævnt eller Ubenævnt, han har kun synet det, og paatager sig Ansvar. At dette Ansvar for Læse-Verdenen kun er en *Æres-Sag*, medens det for Lovene er en *Rets-Sag*, følger af sig selv, men medens Man var temmelig vis paa, ved en *saadan Censur* ei at gaae glip af det Mindste, Man nødig skulde savne, vilde Man upaatvivlelig slippe for de nitiende Dele af hvad vi nu sukke over, og næsten for alt det, der hidtil har giort Regieringerne vrantne over Trykke-Friheden; thi ethvert dannet Menneske, der er kommet til sine myndige Aar, vil ordenligviis være endnu mere varsom ved hvad Fremmed han indestaaer for, og trykker Stempel paa, end hvad han udgiver af sit Eget, som vi daglig see, at Recensenter er langt mere kræsne paa Bøger af Andre, end, paa Recensioner af deres Egne.[49]

Men er det ikke umuligt, i vore Dage, at trække en *forsvarlig* Grændse-Linie mellem den dannede og udannede Deel af Folket, hvorpaa dog det Hele beroer?

For det Første beroer ikke det Hele, og knap engang det Halve, derpaa, thi meer end det Halve vilde nok allerede være vundet ved Baandet paa de *umyndige* Skribenter; men da Talen desuden ikke er om at berøve Nogen, som troer sig dygtig til Skribent, *Leilighed* til at forsøge sig, men kun om at vinde en Borgen for de Skrivendes Dygtighed og Betænksomhed, som baade Regieringen og Læse-Verdenen kan være tjent med, saa maa den Borgen have paa en Maade, enten Grændse-Linien kan trækkes paa et Haar eller ikke.

Kan vi nu end ikke afgjøre, *Hvormange* der skal regnes til de Dannede med Skrive-Dygtighed, saa veed vi dog *Nogle*, som maae regnes dertil, nemlig de *studeerte Folk*, og selv om vi var nødte til at blive staaende herved, vilde der unægtelig være Meget vundet, naar alle de studeerte Folk i deres myndige Alder, men *ikke før*, fik Skrive-Frihed. Pøbelen og Peblingene har nemlig gjort megen Ulykke i Læse-Verdenen, førend de tog dem paa at kalfatre Staterne, og det Sidste er egenlig kun en Følge af det Første, saa til enhver Priis, Oplysnings-Værket kan taale, skal vi ønske *Trykkerierne i*[50] Sikkerhed for dem, der er meget farligere end Politiet. Var dette skedt strax efter Bogtrykker-Konstens Opfindelse, da kunde vi nu anderledes skønne paa, hvilken Velgierning det var, at den skaffede alle Mennesker Læse-Frihed; istedenfor at nu den, under alle tilsyneladende Indskrænkninger, i Grunden *grændseløse Trykke-Frihed* har næsten givet baade Læse-Nytten og Skrive-Konsten deres Bane-Saar.

Ved at gøre Skrive-Friheden til et Privilegium for *studeerte Mænd*, vilde Man ogsaa vinde, at Endeel studerede for Privilegiets og ikke, som nu sædvanlig, kun for Leve-Brøds Skyld, og det var en herlig Ting; thi vel maa Staten lønne endeel Embeds-Mænd til at befordre Oplysningen, men just derfor er det galt at tænke, Oplysningen er til for Embedernes og ikke Embederne for Oplysningens Skyld.

Kun Saameget for deres Skyld, der mene, det er umueligt at trække en *forsvarlig* Grændse-Linie, thi jeg er i Øvrigt langt fra at være forgabet i Latinen, og mener virkelig, at *nuomstunder* kan Man ikke blot være en saare dannet Mand, uden at vide hvad Dannelse hedder enten paa Latin eller Græsk, men at Man ogsaa uden det kan i mange Fag og især i Stats-Sager, være en meget dygtigere og bedre Skribent, end de fleste classiske *Høilærde*. Hvad der gjør Vanskeligheden, er kun, at Man faa, eller ingen Steder, har en *Høiskole for folkelig* Viden[51]skabelighed og *borgerlig* Uddannelse, som paa den

ene Side gav de Ustuderede, der vilde høre til den dannede Verden, hvad dertil virkelig udkræves, og paa den anden Side gav Staten en Maale-Stok, at trække Grændse-Linien efter. Indtil en saadan *Høi-skole* reiser sig, vil der altid være noget Vilkaarligt i Linien, Man drager, mellem de Dannede og Udannede, men *saa omtrent* vil dog enhver Stat kunne skiønne, hvilke Classer af dens ustudeerte Embedsmænd, Gods-Eiere, o.s.v. der maae antages at have stillet Borgen for, at de enten kan bruge Skrive-Friheden sømmelig, eller vil dog ikke skadelig misbruge den.

Men hvad nyttede det nu, om der ogsaa blev trukket en Grændse-Linie for Trykke-Friheden, der sikkrede baade Staten og Læse-Verden i høi Grad for dens Misbrug, naar saa dog Brugen til Oplysning i Stats-Anliggender, ved mangfoldige, haarde eller ubestemte, Lov-Trudslar, blev gjort saa vanskelig at den hardtad ophævedes.

Ja, det vil sige: hvad nyttede Indskrænkningen af Trykke-Friheden, naar ikke Skrive-Friheden, til hvis Bedste den foretoges, fulgde med, eller hvad nytter det at lade gavmild, naar Man tager med den ene Haand, hvad Man giver med den Anden; og det nytter vist nok ikke, det skader tvertimod; men vi forudsætte her, at alle gode og alle kloge Regjeringer, [52] som de har viist, gjerne vil unde Folkene *Skrive-Frihed*, naar kun dens *grove og idelige Misbrug* kan forhindres, og naar vi derfor har fundet et simpelt og naturligt Middel dertil, da maa Opgaven ansees for løst, og den velundte Skrive-Frihed for saa godt som givet. Troer Man kanskee ikke, at baade de gode og de blot kloge Regjeringer godt indsee, at de, for at handle klogt i disse vanskelige Tider, selv behøve al den Oplysning, de kan faae om Folkets virkelige Stemning og Ønsker, eller tænker Man, de er kortsynede nok til ikke at foretrække en velordnet Skrive-Frihed, selv for den bedst clausulerede *korporlige Rigs-Dag*? Og naar det kun er Regjeringers Alvor at give en Frihed, da har de Folk Nok til Tjeneste, som ligesaa godt forstaae at lukke op, som at lukke i, ligesaagodt at lade staae *paa Klem*, hvad der ved at staae *paa vid Gavt* gjorde formegen Opsigt, som at hænge Klods paa den Dør, de kun ikke vil have Udseende af at lukke. At selv paa en Rigs-Dag Fritalenheden maa have sine Grændser, som Alt i Staten, og som Staten selv, hvor fierne de end er, det veed vi Alle, og at, trods alle konstige Grændse-Linier, kun den naturlige holder Stik, det vil Erfaring allevegne og til alle Tider lære, men ligesom Tale-Frihed paa en Rigs-Dag vilde være et tomt Ord, naar selv den redeligste,

dannede Mand ei kunde tale ustraffelig, uden at have en Mængde vilkaarlige[53] Bestemmelser¹⁵ og spidsfindige Distinctioner for Øie, altsaa *ikke tale frit*, saaledes veed ogsaa baade Lovgivere og Lov-Skrivere godt, at det gaaer ligedan med Skrive-Frihed, saa, *naar* den skal finde Sted, maae de *forbudne* Træer baade være *faa og kiendelige*, og Følgen af blot at røre ved dem ingenlunde *dødelig*. Jeg vil derfor i denne Henseende kun bemærke, at ligesom der paa *selvstændige* Rigs-Dage egenlig kun er *et* forbudet Træ, den Paastand nemlig, at Rigs-Dagen burde afskaffes, og at æde af dette Træes Frugt er der at sige, det burde skee med *Magt*, saaledes mener jeg, Skrive-Frihedens egenlige *forbudne* Træ maatte blive Fordringen af en selvstændig Rigs-Dag, og den dødelige Forgribelse al Ymten om virkeligt *Arbeide derpaa*.¹⁶

Hvilken ypperlig Leilighed for Resten Skils-Missen mellem de myndige og umyndige Skribenter gav, til at forordne taalelige og dog derfor ei mindre følelige og virksomme Straffe for Frihedens Misbrug, er saa iøinefaldende, at jeg ei skulde anmærket det, hvis jeg kunde tilbageholdt det Ønske, at aldrig nogen Skribent, der ei havde syndet til *Døden*, maatte gøres umyndig paa *Livs-Tid*, da *Haabet* i den dannede Verden sædvanlig udretter meer end *Frygten*.

Dog, jeg tør endnu ikke slutte denne Betragtning, uden at berøre, hvad mangansteds kunde blive en Anstøds-Steen paa Veien til en velordnet Skrive-[54]Frihed, og hvem giætter ikke, at det er *Avisen*, og politiske *Smaa-Skrifter*. I Engelland, hvor Man har en naturlig Forkiærlighed for *Carrikaturen* i enhver Henseende, er Avisernes Frihed egenlig grændseløs, og *Smaa-Skrifterne* derimod paa en Omvei meget forhindrede; men jeg mener det er bagvendt, thi Aviser, som er i alle Maader Døgn-Blade, tilstæde end ikke deres Udgivere, som desuden sielden er Andet end Skillings-Mænd, at drøvtygge deres Betragtninger, saa de kunde godt taale en egen Klemme, men naar Pøbelen og Peblingene hverken lade *smaa* eller store *Skrifter* trykke, da har vist nok *Smaa-Skrifterne* Krav paa al muelig Frihed. De tykke Bøger, især om Stats-Anliggender, er nemlig, som de tykke Forordninger, ingenlunde sædvanlig de bedste, og har iblandt Andet de to store Feil, at være baade for dyre og for trættende for mangan Læser, som baade trængde til Oplysning, og kunde fremme den, saa Man matte snarere opmuntre politiske Skribenter til at omskrive deres Bøger, til de blev tynde, end til de blev tykke.

At nu imidlertid alle disse Ting kunde baade siges og ordnes meget bedre end jeg forstaaer, det vil jeg gierne troe, skiøndt jeg naturligviis har gjort mit Bedste, men det er vist, at Oplysningen ogsaa i Stats-Sager maa gaae frem, hvor ikke Alt skal gaae tilbage, og at Skrive-Friheden kan befordre denne Op[55]lysning meget bedre end nogen *korporlig* Rigs-Dag, uden dog at gjøre mindste Skaar i Kongens Enevolds-Magt og Staten Eenhed, men at den for at bestaae og gjøre Gavn, maa ordnes omhyggeligere end hidindtil, og naar blot det Sidste kan blive ligesaa almindelig erkjendt, som det Første alt længe har været, da er jeg fornøiet; thi da kan ikke blot paa mange Steder det Værste undgaaes, men ogsaa paa sine Steder det Gode mægtig fremmes. Længe kan nemlig en velordnet Skrive-Frihed ei finde Sted, uden at baade Fyrste og Folk vil klarlig see, det var hvad de trængde til, og yder Alt hvad med Rimelighed kan forlanges, og mange Skridt behøver Oplysningen ikke at gjøre, før selv den flittige Handværker og den driftige Bonde indseer, at, naar *galt* skal være, som dog Gud forbyde! er det bedre at Tyranniet kun har *eet Hoved*, som i det Høieste dog kun varer en Menneske-Alder, end at det, som Pøbel-Tyranniet, er det gruelige Uhyre, med utallige Hoveder, som *aldrig faar Ende*. Ja, det kan, og det skal Oplysningen gjøre, at Pøbelens Selvraadighed staaer for os, som *Fenris-Ulvens* Løsning af sine Lænker til Verdens Undergang, saa, den ordenlige Øvrighed være som den vil, maae alle Borgere der have Noget enten at vinde eller at tabe, dog staae, som Adelen stod i forrige Tider, mod alle Pøbel-Angreb, og underhandle aldrig med de forvovne Kroppe, med min[56]dre de vil overgive sig paa Naade og Unaade; thi det er soleklart, at ene, eller selv med alle Skole-Drengene i Spidsen, kan ingen Pøbel enten værge Landet eller styre Staten, saa det er altid Feighed hos de Flittige, de Oplyste og Formuende, der giver den Spillet vundet, og forvandler Stats-Forfatningen til et Huus paa Sand, hver Storm kan kuldkaste, og hver Strøm bortrive.

IV. Om Danmark og Holsteen.

Mandig lyde Sandheds Stemme,
 Landets Fader! i dit Raad!
 Hver din Konge-Attraa fremme
 Ei ved favre Ord, men Daad!
 Avind i sin Hule blegne!
 Ondskab magtesløs nedsegne
 Med sin Vanmagts knuste Braad

Th. Thaarup¹⁷

Besyderligt nok, at netop fra den Tid *Kiel* kom under Kongen af Danmark, siger Man, der skal ingen danske Bøger være anskaffede til Universitets-Bibliotheket, ja, besynderligt nok, at netop fra den Tid, da Mange meende, Danmark og Holsteen have for evig endt deres lange Trætte, og skulde nu snart[57] sammensmelte til et Heelt, hvis Dele neppe meer kunde kiendes fra hinanden, netop fra den Time begyndte Uenigheden at blive, hvad den før slet ikke havde været, en *aandelig* Modsætning! Besynderligt nok, men dog ikke fremmed for hvem der veed, at det for gamle Modstandere eller Medbeilere, nok saa ærlig forligde, er den haardeste Prøve, naar de skal leve sammen under eet Tag, og at *Sprog-Forskiel* er et Skille-Rum, ingen Menneske-Haand har opført, og derfor heller ingen Menneske-Haand kan nedrive, men lettelig fortage sig paa: Naar Man nemlig har disse Ting levende for Øie, da undrer Man sig neppe over, om Danmark studsede lidt, da alle Holstenerne fik Indføds-Ret her, og at Holsteen dog var langt fra at juble derover, men syndes, det omtrent vilde sige, at Holsteen skulde nu være en Dansk Provinds, efterhaanden tabe sit Sprog, sine særegne Friheder, og Rettigheder, og, i det Hele, sin tusindaarige Forbindelse med det hellige Romerske Rige. Det nytter her slet ikke, om Man nok saa klart kunde bevise, at derved i Grunden ei vilde være tabt, men vundet, thi vi Mennesker lade os nu engang ikke ved Grunde bevæge til at gaæ ud af vort eget gode Skind og trække en Andens paa, og ligesaalidt som jeg, for at vinde al Verden, vilde blive en Tydsker, kunde jeg forlange af Tydskeren, at han, for at vinde en Lodd i det lille Danmark, skulde selv blive Dansk. Tvertimod kan jeg[58] godt forstaae, at en Kreds, lille eller stor, af det berømte Romerske Rige, sprogforvandt med Folket af de mange Millioner og af den bjerghøie Literatur, maatte finde sig ilde

stædt, ved at indlemmes i det lille, ubetydelige Danmark. Uagtet derfor Gud veed, og Historien skal bevidne, at den Danske Regiering har ikke havt noget Ondt men alt Godt isinde med Holsteen, saa maa Man dog være billig nok til at indrømme, at det vilde været unaturligt, om Holsteen havde ønsket den Sammen-Smeltning med Danmark, som kun arbededes paa, *fordi* saadanne Sammen-Smeltninger, uden Hensyn paa de naturlige Hindringer, hørde til de over hele Europa antagne Stats-Maximer. Danske Folk skulde derfor være langt fra at have det Mindste imod, at Holsteen fik Lov til i alle Maader at beholde sin Eiendommelighed, og skulde tvertimod inderlig ønske det, baade som hvad der er billigt, og som det Eneste, der kan tilveiebringe god Forstaaelse mellem to Folk, der ikke blot burde have Konge og Fiende, men ogsaa indbyrdes Agtelse og Venskab tilfælles.

Men *Slesvig!* Ja, Slesvig! det ligger jo *imellem* Danmark og Holsteen, og udgjør altsaa unægtelig vor *Mellem-Værende*, og Sagen er da kun, at det skulde *ikke skille os ad, men forbinde os* med hinanden, og hvad der kan tjene dertil, er, efter Omstændighederne, unægtelig det Bedste. [59]

Jeg har før anmærket, og, skjøndt det klinger lidt sært, maa jeg her gientage det, da jeg endnu ikke veed bedre at udtrykke den Sandhed, jeg saaledes har indklædt, at i det *nittende* Aarhundrede vaagne aabenbar alle *Folke-Aanderne* i Europa, efter en lang Slummer, og staae enten op med forklarede Legemer, eller *gaae igien* i Skyggehimme, og gjør da stor natlig Uro i deres gamle Hjem-Stavne, hvor Man aldrig har troet mindre enten paa Opstandelse eller paa Gienfærd, end netop i det attende Aarhundrede. Endeel af os husker vel dog endnu, hvorledes Giengangerne i de gamle Spøgelse-Historier ruske de Sovende, og raabe: hid med min Pande-Skal og hid med mine Been, og naar jeg læser Dagens Historie, og betænker, hvad den bebuder, kan jeg ikke undlade at tænke paa de Nat-Historier, som true med at gaae alt for haandgribelig i Opfyldelse.

Nu, lykkelig er Danmark, som, da andre Riger svulmede op af, hvad de engang vil ønske, som Holland, de aldrig havde seet, netop svandt saameget ind, som hardtad mueligt, thi det skal vi, med Guds Hjælp, have godt af i den urolige Tid, da det gælder om, at Folk der skal gjøre Eet, virkelig høre sammen, ynde og forstaae hinanden! Men Slesvig *eller* Sønder-Jylland, hvis *dobbelte* Navn allerede klinger lidt tvivlsomt og tvetydigt, er dog virkelig et Been, Man ikke let skal sige om, hvad Legeme det i Grun[60]den hører til; thi enten

Man raadfører sig med Folke-Sproget, eller med Historien, immer faaer Man det dobbelte, eller tvivlsomme og tvetydige Svar, som ligger i Navnet. I mange Henseender har vore Konger derfor ogsaa med Slesvig fulgt den gode gamle Regel, at lade staae ved sit Værd, hvad Man ikke godt kan sige noget Afgjørende om, men nu gaaer det vel neppe længer an, og vi, som ingen Stemme har i Afgjørelsen, maae være glade, da det her aabenbar vil være et *Lykke-Træf* at ramme det rette. Men netop naar Man ikke er Dommer, kan Man tale frit om en Sag, og kanske allersnarest slumpe til at give et godt Vink, og for mine Øine var det naturligt at lade Slesvig *eller* Sønder-Jylland sige selv, til hvilken Side det helst gad hørt, thi Selvgjort er Velgjort, og Man finder sig bedst i at ligge, som Man selv har redt, om det end i Grunden er daarlignere gjort, end Man ellers kunde have det. Hermed mener jeg naturligviis ikke, det var godt, om Man enten sammenkaldte et Slesvigsk Parlament, eller lagde Stemme-Bøger paa alle Raad-Stuer, hvor alle Næver paa Skaft, selv, eller med paaholden Pen, malede Navne op i Tusind-Tal, der var hip som hap, og havde Intet at betyde, men jeg mener, det var ikke ilde, om den Danske Regiering, efter godgammel Vane, foranledigede *de Slesviger*, der har lært at skrive, til, under deres Navn paa Prænt, at sige de[61]res Mening kiønt, hvis de havde nogen, om det, i vor lille Verden, vigtige Spørgsmaal: enten Slesvig helst vil have *Lands-Fader* tilfælles med os, eller *Konge-Hertug* med Holsteen?

Det er nemlig ikke *Hr. Lornsens* Flyve-Blad, der i mine Øine ligner mere en Stile-Øvelse over et vigtigt Spørgsmaal af vore smaa Forfattere til Artium, end et mandigt Ord; ikke heller blot *hr. Syndikus Klenzes* velskrevne *Indlæg* i Forfatnings-Sagen¹⁸, skiøndt det siger langt mere; men det er Alt hvad nys er skrevet, baade for og imod, som her i *Grunden* løber næsten ud paa *Eet*, og Alt hvad jeg desuden veed om de Dannedes Mening i Holsteen, Alt, hvoraf jeg slutter, at Holstenerne er virkelig opsatte paa at faa en standsmæssig Forfatning, og at have *saa lidt som mueligt* med Danmark at skifte. Da de nu fra Arilds-Tid har havt noget Saadant, der kun sov hen i forrige Aarhundredes Syvsover-Dage, og er dem lovet igjen af en vel mageløs ordholden Konge, vil de sagtens snart see deres Ønske tildeels opfyldt, hvad i det Mindste jeg ikke fristes til at misunde dem, men da de, det være sig nu af uegennyttig Kiærlighed, eller af blot Egennytte, finde, de ikke kan leve constitutionel lykkelig, uden at dele deres Lykke med Slesvig eller Sønder-Jylland, saa er her et

tvivlsomt Spørgsmaal, der ikke længer kan staae ved sit Værd, men maa besvares med *Ja*[62] *eller Nei*, og kan lettelig besvares til *alle tre* Parters Utilfredshed, saa vi vel maatte ønske det besvaret efter Slesvigs Ønske, thi da blev aabenbaar i det Høieste kun *een* af Parterne og kanskee slet ingen utilfreds.

Uden nu at ville sige, hvad jeg ikke veed, formoder jeg dog stærkt, at Slesvigerne vilde føle sig *Kongen mest forbundne*, naar Han vilde forbinde dem med Holsteen, og hvad der ikke ønsker at være forenet med os, kan vi ikke ønske noget bedre om, end at det, som udenlandske Magter, maa føle sig vor Konge forbundet. Grunden til min Formodning om Slesvigs Ønske, ligger ikke blot i den Sammenhæng der altid har været mellem *Hertugdømmerne*, og er endnu, baade geistlig og verdslig, men især deri, at alle de Slesvigere, jeg har mødt, eller hørt tale om, havde, *efter deres eget Sigende*, hjemme i *Holsteen*, og naar de frittedes nøiere, dog altid i *Dansk Holsteen*. Hertil kommer endnu for Øieblikket, at hvem har ikke Lyst til en standsmæssig Forfatning, og hvor kan Man mindre vente *den Lykke*, end i *Forening* med Danmark, der frivillig har opgivet den, som en Ulykke, og skulde nødig fortryde saa klog en Beslutning, om saa end hele Verden, med Madam Stael, kaldte den mageløs Daarskab.

Dog, ogsaa her maa jeg bede om Tilladelse til at[63] forklare mig lidt nøiere, thi hvor kiønt det end vilde klinge, at der var ikke en Sjæl i Danmark, som jo fødte sig glad over, at *Herre-Dagen* 1660 blev den sidste, og at, naar der nu rides Herre-Dag ind hos os, vil det kun sige, en *Høieste-Ret*, der gjør godt, hvad Herre-Dagen gjorde galt, og har nu henimod to hundrede Aar berømmeliig svaret til den *første Enevolds-Konges* Forventning, som en af Magten uafhængig Rets-Pleie for Rige og Fattige, Høie og Lave; hvor kiøndt det end vilde klinge, siger jeg, saa var det dog aabenbar ikke ganske sandt, og derfor, hvor inderlig gierne jeg end vilde sige vor faderlige Majestæt de *allerbehageligste* Ting, især nu, da der er fuldtop af Ubehageligheder, maa man dog ogsaa tage sig i Agt for at sige Mere Kiønt, end man kan svare for! Danmark har nemlig, som, saa at sige, hele Verden veed, i to Menneske-Aldere været det Land, hvor de herskende Tids-Ideer alvorligst optoges, og mest giennemgribende udfordres, saa Almuen har vundet en Grad af Frihed og Oplysning, og alle Stænder en Lighed i Forpligtelser og Rettigheder, som Man forgiæves nogen andensteds søger samlede, endsige da forbundne

med en reen monarchisk Forfatning, og hvad vilde nu være urimeligere, end at den *eneste* herskende Tids-Ide, Kongerne ikke har stræbt at udføre, nemlig Monarchiets Indskrænkning ved en Rigs-Dag, at den *slet intet* Indtryk skulde gjort[64] paa Folket. Denne Urिमelighed vilde være saa stor, at hvem, der aldrig saa Danmark, dog intet Øieblik vilde betænke sig paa at erklære det for umueligt, og, efterat have i en Menneske-Alder kiendt ikke saa lidt til Tanke-Gangen herinde, kan jeg ikke andet sige med Sandhed, end at den i Almindelighed er ikke slet saa monarchisk som min, og dog er selv min kun saa monarchistisk som Konge-Lovens, *naar* denne (vist nok efter sine egne udtrykkelige Ord) i den *yndeligste og bedste Mening* forklares og udtydes, som det kan til *Bedste* siges eller skrives om en *absolut souverain Christen* Arve-Konge, der, som Loven ogsaa fremdeles siger, tilbørlig overveier og betragter sine kiære og troe Undersaatters store Kiærlighed og allerunderdanigste Hengivenhed, som Kilden til sin Enevolds-Magt. Jeg kan nemlig aldrig sige, hvad en *Christen* heller aldrig kan tænke, at en Konge i Danmark skulde have *Ret til* at gjøre Alt hvad han *lystede*, thi det har jo ingen Regiering i hele Verden, ikke heller havde Stænderne det 1660, og kunde da umuelig overdrage Kongen en Ret, hverken han eller de besad; men at Kongen i Danmark virkelig, uden at spørge noget *andet Menneske* end sig selv, eller nogen *anden Lov* en Guds derom, har *Lov til at gjøre Alt hvad Han vil*, det ikke alene seer jeg ganske rolig, staaer i Konge-Loven, men det *glæder* jeg mig ret hjertelig over, og har længe havt ondt ved at for[65]staae, hvordan det hos oplyste og skikkelige Folk kunde være anderledes. Jeg mærker imidlertid, Aar for Aar, at jo bedre man lærer at forstaae sig selv, desbedre forstaaer Man ogsaa andre Mennesker, især sine Lands-Mænd, og jo mere Man seer sig om i Verden, des mere skiønner Man ogsaa, efter min Erfaring, paa at have Danske Folk til Lands-Mænd, og des nødigere vil man gjøre dem Uret. For *Oplysningens* Skyld er det da vel nødvendigt at sige: Man er i Danmark ingenlunde almindelig saa vrede paa Rigsdagene, som jeg; men baade for Sandhedens og for Kiærlighedens skyld, maa man dog ogsaa lægge til: det kommer deels af den før omtalte Dunkelhed i Tanke-Gangen, og deels af en herskende Vildfarelse om Guds Forsyn, men ingenlunde enten af Oprørskhed, eller af sort Uskiønsomhed paa den *Konge-Lykke*, der ikke først begyndte i Gaar, men staaer os dog netop i Dag saa lyslevende for Øie, at vi umuelig kan glemme den.

Min Tanke-Gang er nemlig i *Almindelighed* den, at det i et Rige, som i et Huus, er det naturligste at Een befaler, og at Resten lyder, og at, hvor galt det end er, naar de voxne Børn i et Huus behandles som Rollinger, og Rollingerne som Tjeneste-Folk, og Tjeneste-Folkene som Trælle, saa gaaer det dog ordenligere til, end hvor Børn og Tje[66]neste-Folk spille Mester, og det er immer en Trøst, at strænge Herrer regiere ikke længe. Men nu i Henseende til Danmark i *Særdeleshed*, er min Tanke-Gang den, at hvad der end *medvirkede* til den *mageløse* Beslutning, Danmarks Geistlighed, Borgerskab, og Endeel af dets Adel tog, da de overdrog *Kong Frederik den Tredie arvelig Enevolds-Magt*, saa vilde det dog aldrig skeet, uden en langt højere Grad af *Tillid til Guds Forsyn*, end paa *Rigs-Dage* pleier at findes; thi de *medvirkende* Aarsager: Lyst til at behage, og Misfornøielse med Adelens Raade-Rum, har jo fundet Sted i mange Lande, uden at have havt den Virkning. Naar jeg derfor betragter den besynderlig afstikkende Konge-Lykke, Danmark siden, i en grumme herskesyg og unaadig Tid, har havt, da skriver jeg den naturligviis især paa *Forsynets* Regning, som aldrig, skuffer den Tillid, Man sætter dertil, ligesaa lidt altsaa i Morgen, som i Gaar og i Dag. Vil vi derfor kun blive ved at stole paa Forsynet, da vil Det sikkert ogsaa blive ved at styre Arve-Følgen til Danmarks Bedste, og aldrig tillade de *Danske Enevolds-Konger* at glemme, de har deres Enevolds-Magt, som Konge-Loven ogsaa udtrykkelig bekiender, af *den Guddommelige Almagt*, der *bevægede* samtlige Stænder til, af egen fri Villie og fuldberaad Hu, at overdrage deres elskelige Herre-Stamme den, natur[67]ligviis til landsfaderlig Brug og fælles Bedste! Da vi nu alle veed, at *den guddommelige Almagt*, der *bevæger Hjerterne* til Op-offrelse og barnlig Tillid, er *Kiærlighed*, som kun kan betales med lige Mynt, saa mener jeg, at Danmark, langt fra at være overladt til Hersker-Lune, har en misundelsesværdig *Patriarchalsk* Forfatning, garanteret af den *Allerhøieste*, som har baade Rigers Lykke og Kongers Hjerte i sin Haand, og leder dem som Bække hvorhen Han vil!

See, det er *min* Tanke-Gang, men jeg behøver neppe at anmærke, den er lidt *gammeldags*, og Man kalder jo dog Intet gammeldags, uden hvad der er *af Mode*, saa det er begribeligt nok, at hvad der kun kan udspringe af en gammeldags Tanke-Gang, er for Øieblikket ikke almindeligt.

Derimod turde der vel findes dem, der tænkte som saa: det er dog forskrækkeligt, som Man hører fra *andre Lande*, hvordan selv langt mindre Magt end vor Konge har, end sige da *Enevolds-Magten*, kan *misbruges!* Sandt nok, vi har for *Øieblikket* en landsfaderlig Enevolds-Konge, som vi maatte ønske langt mere Magt til at gjøre det Gode, Han vil, men een Svale gjør ingen Sommer, og, lad være, vi har havt et besynderligt Held med vore Enevolds-Konger, saa *Ingen* af dem var *Despot*, saa er det jo dog kun en *Slumpe-Lykke*, [68] der *fornuftigviis* ikke kan ventes at skulle vare til Verdens Ende! Naar Man derfor tillige hører fra *andre Lande*, hvor herlig Magtens Misbrug skal kunne forebygges eller dog hemmes, og hvormeget Gavn der skal kunne gøres, ved en *repræsentativ Forfatning*, saa, naar det kun ikke skulde være vor gode Konge *alt for* meget imod, kunde Man nok fristes til at ønske lidt mere *Sikkerhed* for Fremtiden, og en god Leilighed til at sige somme Andre et sandt Ord!

Det er altsaa ikke nær saameget den gamle Kiærlighed til Konge-Huset, og endnu mindre Skiønsomhed paa *Frederik den Siettes* Konge-Dyder, som det er den *gammeldags Tillid til Guds Forsyn*, og ret Forstand paa hvad Rigs-Dage føre med sig, der *savnes* i Danmark, og saadanne Savn skal Man naturligviis langt heller stræbe at afhjælpe end fordømme, hos sine Brødre, Venner og Frænder. Dertil vilde jeg da ogsaa gjerne bidrage med den Smule Oplysning jeg kan give, i det Haab, at Gud med Tiden vil give en klækkeligere, saa vi snart igien vil Alle ønske: det til Verdens Ende maa i *Grunden* blive ved det Gamle, og blive ved den Sikkerhed, i Himlen og Landsfader-Hiertet, der holder længst, og saaes at holde langt meer, end den syndes at love!

Kun eet Spørgsmaal er der i denne Henseende, som, hvortidt jeg end slaaer det af Hovedet, kommer dog [69] immer igien, og driller mig, fordi Spørgsmaalet er: om vi har *eller* ikke har en vis Ting, som *aabenbar er Oplysningens* Betingelse, Tidens Tarv, og Øieblikkets Krav, er ganske i vor Forfatnings Aand, og kan da umelig være noget Folk bedre undt af deres Konge, end os af Vores, en god Leilighed, nemlig, til frit at sige, hvad der, med Hensyn paa det Hele, ligger os paa Hierte, og til at foredrage Lands-Faderen vore Bønner desangaaende?

Tidt har jeg villet undvige Spørgsmaalet, ved at spørge igien: om den mageløse aabne Adgang til Lands-Faderen i Danmark, som er hele *Europa* vitterlig, kan være skjult for Nogen herinde, om han end

ikke, som jeg borgerligt talt, havde den Alt at takke; men immer maatte jeg dog tilstaae, det var en *anden Sag*, ubetalelig i alle *personlige* Anliggender, men ingen Leilighed for mig og mine Lige (Skribenterne) til at tale om *offentlige* Anliggender, eller engang ymte om Forbedring hist og her; saa Spørgsmaalet bliver, om vi har *en saadan*, eller ikke, eller, hvis vi har den, hvad det da er vi fattes, enten Lyst, eller Mod, eller Rygstyd, eller Lov-Kyndighed, siden den saagodtsom slet ikke benyttes?

Man giætter nok, det er *vor Skrive-Frihed*, jeg taler saa ubestemt og vaktende om, fordi jeg ikke ret veed, hvad jeg tør sige, og Man har giættet ganske rigtig, undtagen forsaavidt, at *jeg* dog er mere[70] uvis om *hvad jeg skal*, end hvad jeg tør sige derom; thi *jeg* tør nok sige, at Forordningen af 99, om *Trykke-Frihedens* Grændser, *den* Forordning bestemmer ingenlunde tydelig *Skrive-Frihedens Omfang og Grændser*, saa *enten* trænger den til en Omarbeidelse, *eller* vi trænge til en anden Forordning, der bestemte, hvad den lader ubestemt, og gjorde tydeligt, hvad i den er dunkelt eller tvetydigt. Behøvedes der ellers noget Beviis paa, hvor dunkle eller tvetydige denne Forordnings Bestemmelser om *Skrive-Friheden maae være*, da har vi nyelig havt det mest iøinefaldende, da en Skribent, som tiltaltes derefter *ved General-Fiskalen*, frikiendtes *ved Høieste-Ret* for at have givet mindste Anledning til Sags Anlæg: thi kan Landets *yppeste Lov-Kyndige* være saa forbausende *uenige om* vor *Skrive-Friheds lovlige* Grændser, hvad skal da Skribenten sige?

Jeg kan i det Mindste ikke længer sige hvad jeg før har sagt, naar Man paastod, vi i Grunden ingen *Skrive-Frihed* havde, thi da pleiede jeg at paastaae netop det Modsatte, beraabende mig paa *Indledningen* til hin Forordning, som Ingen der kiendte vor nærværende Lands-Fader, kunde tvivle om *havde havt Hans naadige Stemme som Kron-Prinds*, og havde nu Hans enevældige Stemme paa Thronen, og pegende tillige paa min egen Skrift, i en Række af[71] Aar, som practisk bevisende, at hvem der havde Mod til at benytte *Skrive-Friheden*, han havde den ogsaa. Det tør jeg nu ikke længer sige; thi naar Man, uden at have givet mindste grundet Anledning til Klage, staaer Fare for at skulle udholde en fiskalsk Action, med al den Tids-Spilde, Ærgrelse og Mismod, som deraf flyder, for hvem der ikke selv er Procurator, og maa dog ved slige Leiligheder for det Meste selv være den egenlige Sag-Fører, *da* kan jeg ikke sige, Man har *Skrive-Frihed!*

Nu kan jeg da kun sige: jeg er vis paa, at Majestæten baade under os en passende Skrive-Frihed, indseer dens Nødvendighed i vore Dage, og skatter dens Fordele, saa, naar det blev Ham klart, at vi enten fattes den, eller dog saa tydelige Bestemmelser, at Man ikke, uden at være, som jeg, lidt af en Vove-Hals, kan benytte sig af den, og nytte Landet med den; da vilde Han i Naade give os, hvad ikke blot vi, men alle Folk fattes, en *velordnet* Skrive-Frihed!

Ja, det kan, og det bør jeg sige, da vi jo alle veed, det er hverken Skrømt eller Smiger, men reen Sandhed, naar Dannemænd sige, at deres Konge er en Lands-Fader, som gierne vil opfylde sine Børns *rimelige* Ønsker, om det endogsaa blot var for at betage dem Lysten til at hænge efter de *Urimelige*, og for at bestyrke dem saavel i Tilliden til Forsynet, som i den *Troskab og Kiærlighed*, der er al Løn[72]nen, Han forlanger for alle sine utrættelige Bestræbelser til Folke-Held og Oplysning, Bestræbelser, saa store, saa mangfoldige, og tit saa tunge, at de kan hverken glemmes eller miskiendes, saalænge Danmark har en Historie, og beboes af et Folk, der ændser meer, hvad Erfaringen bevidner om Kilderne til et Folks Lyksalighed, end hvad Grillenfængere drømme derom!

Saa lade da det naadige *Forsyn*, der saa uafsladelig har vaaget over os, Danmarks Historie til Verdens Ende klarlig bevise, at en enevældig Konge med et Landsfader-Hjerte, er Kilden til sand borgerlig Frihed og Lyksalighed, mens der er kun alt for mange Riger, hvis Historier aabenbare, at en Rigs-Dag med en Skygge-Konge er en virkelig og stor *Ulykke!*

Noter

Af Vagn Wählin

- ¹ *Redaktionelle bemærkninger:* Som forlæg er benyttet 2. uforandrede oplag 1831 godkendt af censor til trykning 29.12.1830. Skriftet udgaves også på tysk ved C. Harmsen. Indlægget har vakt opmærksomhed, og Grundtvig kunne altså rette småfejl mellem første og andet oplag. V.W. har dog ved sammenligning ikke fundet forskelle, hvorfor redaktionen har ment, at andet oplag måtte anses for Grundtvigs endelige version.

Originalen er på 72 oktavsider med relativ tæt gotisk typografi. Grundtvigs spatiering er her anført med kursiv.

Noter: Enkelte realkommentarer er givet som slutnoter med fortløbende nummerering. Da Grundtvig ikke selv har sat noter, skulle disse ikke genere læsningen.

Fejl i forlægget: Tryk- og stavfejl samt inkonsekvenser i bogstavering og tegnsætning er ofte forekommende i Grundtvigs trykte tekster. Princippet i genoptrykket har her været at lade Grundtvigs tekst fremtræde med disse unøjagtigheder, der som oftest ikke hindrer forståelsen. Et par steder er dog ved notemarkering foretaget en afklaring, hvor teksten kunne blive vanskeligt forståelig. - Som eksempler på inkonsekvenser kan siderne [27-31] studeres, - det ubestemte 'man' skrives snart med lille snart med stort begyndelsesbogstav; 'dels/dels-sætninger' har nogle gange et overflødigt 'og' tilknyttet et 'dels'; Rigsdag skrives snart i et ord 'Rigsdag', snart i to ord med bindestreg 'Rigs-Dag', osv.

Paginerings: Originalens sideskift er markeret i teksten med skarp parentes i kursiv og med forlæggets sidenummer i parentes.

Kontekstforklaring: Skriftet sættes i hosstående artikel ind i en større sammenhæng af V. Wählin.

- ² Russerne havde gentagne gange siden 1770 troet, at Tyrkiets sammenbrud var nær og Konstantinopels (Istanbuls) erobring forestående. Belgien var gentagne gange i oprør fra 1789 mod østrigsk, fransk og hollandsk overherredømme; 25/8 1830 udbryder en spontan («Den stumme i Portici oprøret») opstand mod det hollandske herredømme, 10. nov. 1830 erklærer en nationalforsamling Belgien for selvstændigt og 20/12 1830 anerkender stormagterne dette. Tuilerierne blev under den franske revolution stormet af det parisiske proletariat 1792, hvormed »Rædselsstyret« indledtes. 1792, 1793 og 1795 deltes Polen efter militære nederlag og hårde kampe mellem Preussen, Østrig og Rusland, det centrale Polen var efter 1814 og i hele det 19. århundrede underlagt Rusland, 29/11 1830 udbrød der opstand i Warszawa mod det russiske styre. I Paris havde 1829 kong Karl X gjort den

konservative grev Polignac til førsteminister. Efter et nyvalg indskrænkes ved dekret af 26/7 1830 trykkefriheden og valgreten ligesom nationalforsamlingen hjemsendtes; dette blev anledningen til Juli-revolutionen, der snart bredte sig til andre europæiske storbyer.

- ³ Med »Jetten« tænker Grundtvig antagelig på Napoleon og med »Slaverne« antagelig på, at folkemasserne i Paris ikke blot åbnede fængslerne for statsfangerne i Bastillen 14/7 1789, men også løslod egentlig kriminelle i andre fængsler.
- ⁴ Juli 1830 i Paris.
- ⁵ Stormagterne havde ved fredsslutningen 1814 ud fra legitimitetsprincippet - og altså som modstykke til den 'folkets ret', der lå bag revolutionstidens folkesuverænitetetsbegreb - indsat den nærmeste ætling af det gamle franske bourbonske kongehus, Ludvig XVIII, der ved sin død 1824 efterfulgtes til 1830 af sin broder, greven af Artois. Denne havde baggrund i de mest uforsonlige emigrantgrupper blandt adel og godsejere og kirke.
- ⁶ Grundtvigs opremsning af de mange positive sider af den indre udvikling i Frankrig 1815-30 er hver for sig rigtige nok. Men de reaktionære kredse omkring Karl X havde rent faktisk formået på kort tid at ryste disse fremskridt ganske alvorligt, fx. dødsstraf for at forhåne visse af kirkens sakramentale handlinger, kirkens generobring af magten over skolesystemet, opløsning af nationalgarden (borgerskabets rent fysiske magtmiddel netop over for bl.a. adel og proletariat), kongens reelle afvisning af at tage hensyn til den overvældende valgsejr for de borgerligt liberale 1827 etc. - hvorved aviserne ofte blev midlet til at vise oppositionens pres på et styre, der så åbenbart intet havde glemt og intet havde lært.
- ⁷ I 1814 indførtes i Frankrig ved et »Charte constitutionelle« et konstitutionelt kongedømme med magten tredelt mellem *udøvende* (konge og ministerium, hvor kongen formelt var ansvarsfri), *dømmende* (højesteret og lavere domstole) og *lovgivende* (i et 2-kammer system med stærkt begrænset valgret).
- ⁸ Skoledrengene - der hentydes til, at studenterne [som i Danmark] var organiseret i militære korps og sammen med de ganske unge kadetter fra militærskolerne var væsentlige i oprøret; mest kendt blev de unge ingeniørstuderende fra den polytekniske læreanstalt i Paris, Hobsbawm, *Age of Revolution*, s. 168.
- ⁹ Dimmel-ugen; *kalendarisk* ugen før påske, i overført betydning bimlen, forvirring før afklaringen.

- ¹⁰ Grundtvigs historiske eksempler er bl.a. de evigt kivende polske rigsdage og hans samtidige skrækeksempel er de notorisk korrupte og klassesplittede træk ved det engelske parlament især før de politiske reformer fra 1830'erne, fx. »the rotten Boroughs«.
- ¹¹ L. Holbergs »Den politiske Kandestøber« var med sin satire over godtfolks overvurdering af egen politisk indsigt naturligvis stadigt populær - også hos det fremvoksende embedsborgerskab i biedermeiertidens København.
- ¹² Kun et halv århundrede senere formulerede Hørup i kampen for folketingsparlamentarismen imod ministeriet Estrup og dets basis i et landstingsflertal slagordet: »Intet over og intet ved siden af Folketinget« - altså præcis det flertalsdiktatur, som Grundtvig her advarede imod, og som det engelske parlament udviste så mange uheldige eksempler på.
- ¹³ Grundtvigs tanker om *dannelse* til borgerlig myndighed også for bønderne, (jvf. ovenfor []), der i Danmark udgjorde et samfundsmæssigt pålideligt grundlag, kommer her frem. Det ses, at Grundtvig skelner mellem »Folkets Stemme« og de af de dannede konkret formulerede opfattelser af »Statens Tarv og Tidens Krav«.
- ¹⁴ Tilhørernes utidige indblanding i forhandlingerne eller direkte tryk på de delegerede kendtes fra revolutionstidens Frankrig, især under »Rædselsperioden«.
- ¹⁵ Grundtvigs tekst har »Brstemmelser«, trykfejl.
- ¹⁶ Sætningen er knudret, men løses ved at læse »... at æde af dette Træes Frugt er *dér* at sige, -«, altså: det forbudte er i selve rigsdagen at sige og arbejde for at det selv samme parlament skulle afskaffes med magt, og vedrørende skrivefrihed var det forbudte at benytte denne skrivefrihed til at arbejde på at få indført en selvstændig rigsdag. For en moderne tankegang virker dette mærkeligt, men det er helt logisk ud fra Grundtvigs daværende opfattelse af et gensidigt udelukkelsesforhold og modsætningsforhold mellem en repræsentativ parlamentarisk forsamling som et adækvat udtryk for folkets vilje og velfærd over for den upartiske kongemagt vejledet af en ansvarlig skriftlig offentlighed, som samlet befordrende folkets vilje og velfærd.
- ¹⁷ Thomas Thaarup (1749-1821), fra lejlighedssangen »Velkomstsang i Skuespilhuset« 28/1 1816. Det aftrykte er 3. strofe af fire. Første, anden og fjerde giver andre variationer over kongetroskab, fædrelandskærlighed samt »Kraft og Mod, og Dyd og Hæder« kun mangler direkte udtryk i denne sang den inderlige kristentro, som ellers præger Thaarups digtning, og

hvor Grundtvig lå så meget på linie med Thaarup. K.L. Rahbek (ed.), Thomas Thaarups efterladte poetiske Skrifter, Kbh. 1822, s. 388-89. Grundtvig har med vanlig frimodighed ændret lidt i bogstavering og tegnsætning, men uden at det betyder noget for forståelsen.

- ¹⁸ Uwe Jens Lornsen, Ueber das Verfassungswerk in Schleswigholstein. Kiel 1830. Dansk oversættelse udgivet samme år. Der udkom i 1830 i de tyske stater under indtryk af den revolutionære bevægelse en strøm af selvstændige skrifter og tidsskrift- samt avisindlæg. Klenze, Carl Fr. Herrmann, »Ueber das Verfassungswerk von Schleswig-Holstein« 1830. Klenze er enig med Lornsen i, at en statslig forening af hertugdømmerne var ønskelig, men er ikke indforstået med f. eks. de mere folkelige træk ved en petitionsbevægelse. Klenze var som Lornsen juris, var reformivrig og var fra sin studentertid engageret i offentligt at påvirke samfundsudviklingen.